

บทที่ 4

อิทธิพลวรรณคดีอาหรับเปอร์เซีย

วรรณคดีอาหรับเปอร์เซียที่เรารับเข้ามาเป็นวรรณคดีไทยมีหลายฉบับ ที่รู้จักกันแพร่หลาย ได้แก่

1. นิทานอิหร่านราชธรรม
2. ลิลิตนิทราชาคริต
3. เสภาอาบูหะซัน
4. พันหนึ่งทิวา
5. อาหรับราตรี
6. ทศมนตรี
7. รุไบยัต

ทั้ง 7 เรื่องนี้แท้จริงมีที่มาจากวรรณคดี 4 เรื่องเท่านั้น คือจากวรรณคดีเปอร์เซีย 2 เรื่อง คือ

1. นิทานอิหร่านราชธรรม
  2. รุไบยัต
- และจากวรรณคดีอาหรับ 2 เรื่องคือ
3. อาหรับราตรี
  4. พันหนึ่งทิวา

อิทธิพลจากวรรณคดีเปอร์เซีย

นิทานอิหร่านราชธรรม (นิทาน 12 เหลี่ยม)

มีประวัติว่า ขุนนางแขกเปอร์เซียผู้หนึ่ง รับราชการในเมืองไทย จนได้รับบรรดาศักดิ์เป็นขุนกัลยาบดี ได้แต่งหรือแปลหนังสือจากเปอร์เซียเล่มนี้ ถวายพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ เมื่อ พ.ศ. 2295 ต่อมาพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงโปรดให้สร้างหนังสือนี้ขึ้นใหม่ โดยให้อาลักษณ์เขียนขึ้นจากเค้าเรื่องเดิมซึ่งมีอยู่ในหอสมุดหลวงครั้งกรุงเก่า เมื่อ พ.ศ. 2325 เป็นที่โปรดปรานมากจนถึงกับมีฉบับทรงวางไว้ใกล้พระที่ ต่อมาถึงรัชสมัยพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดให้จารึกในแผ่นศิลา คัดไว้ที่ศาลาล้อมพระมณฑปในวัดพระเชตุพนฯ (แต่เหลี่ยมที่ 5-8 หายไป) หมอสมิท

ได้พิมพ์เป็นครั้งแรกที่โรงพิมพ์บางคอแหลม เมื่อ พ.ศ. 2413

นิทานเรื่องนี้เป็นนิทานสุภาสิตว่าด้วยธรรมของพระเจ้าแผ่นดิน ดำเนินเรื่องว่าพระเจ้ามามุนแห่งแบกแดดเสด็จไปค้นหาหอยสูงพระมณฑป 12 เหลี่ยม ที่เมืองมะดาอินซึ่งเป็นทีประดิษฐานพระบรมศพของพระเจ้าเนาวสว่างวาตินผู้ทรงทศพิชราชธรรมยิ่ง รอบพระมณฑปทำด้วยทองคำประดับด้วยนาวรัตน์ต่าง ๆ แล้วจารึกอักษรในแผ่นทองเป็นข้อบัญญัติ แลนิทานทำนองคลองธรรมไว้ในมณฑปนั้นทั้ง 12 เหลี่ยม สำหรับพระมหากษัตริย์และเสนาบดีจะได้ปฏิบัติตาม เพื่อให้อาณาประชาราษฎร์อยู่เย็นเป็นสุข

ราชธรรมที่จารึกไว้ นับเป็นนิทานสั้น ๆ 12 เรื่อง แต่ละเรื่องจะมีกษัตริย์เป็นตัวเอกซึ่งทรงประพฤติวิปริตผิดธรรมเนียมราชประเพณีต่าง ๆ ตอนท้ายเรื่องจะกลับระลึกถึงคุณธรรมและทรงแก้ไขเหตุการณ์ได้ด้วยธรรมะของพระองค์ทุกครั้งไป

เนื้อความย่อในนิทาน 12 เหลี่ยม มีดังนี้

นิทานเรื่องที่ 1 (เรื่องพระเจ้าฟาลีดูนหาโลหิตเด็กเป็นกระสายยา)

พระเจ้าฟาลีดูนซึ่งอยู่ในทำนองคลองธรรม เกิดประชวรพระโรคในทรวง แพทย์ต่าง ๆ หาทางรักษามีหลาย มีผู้หนึ่งกราบทูลว่า พระโรคนี้จำเพาะต้องประกอบพระโอสถด้วยโลหิตเด็กอายุ 12 ปี ต้องนำเด็กมาเชือดคอกหน้าพระที่นั่งให้ได้โลหิตร้อน ๆ ละลายพระโอสถให้สวดย พระโรคจึงจะคลาย ถ้ามิได้ประกอบโอสถจะสวรรคตใน 3 เดือน พระเจ้าฟาลีดูนจึงให้ตีฆ้องร้องเป่าผู้ใดจะแลกบุตรอายุ 12 ปี กับทองเท่าผลพิก ก็มีสามภรรยาคนหนึ่งนำเอาลูกชายมาแลก เมื่อได้เด็กชายมาแล้ว พระเจ้าฟาลีดูนก็ให้เสนาบดีปรึกษาว่าการฆ่าเด็กจะมีโทษบาปประการใด เสนาบดีทูลว่าไม่บาปเพราะการฆ่าเด็กเป็นการช่วยรักษาพระชนม์ชีพของพระมหากษัตริย์ ซึ่งจะเป็นที่ร่มเย็นเป็นสุขของประชาชนทั้งปวง ในขณะที่นั้นเด็กยิ้มหัว พระเจ้าฟาลีดูนจึงถามว่าเหตุใดจึงไม่กลัว เด็กตอบว่าธรรมดาพ่อแม่ย่อมรักลูก แต่กลับรักทองมากกว่า และว่าพระราชาก็รักชีวิตของตน ผู้ที่สร้างฟ้ากับมนุษย์ สัตว์ให้มาเกิดในโลก และเมื่อสร้างโรคใด ๆ แล้วก็ให้บังเกิดยารักษาโรคนั้น ๆ ตัวเขาจะเกิดมาเพื่อเป็นโอสถรักษาโรคให้พระราชาก็ให้ตายได้ละหรือ พระเจ้าฟาลีดูนได้คิดจึงตรัสว่าจะเอาโลหิตนี้มาประกอบพระโอสถ ถึงจะคลายโรคแต่ก็มิได้พ้นความตาย และยังจะทำให้มีวิฆเนศไปด้วย จึงปล่อยเด็กนั้นไป

นิทานเรื่องที่ 2 (เรื่องพระเจ้าหุมาขุนคิดเก็บภาษีผลทับทิม)

พระเจ้าหุมาขุนเสด็จประพาสป่าและแวะเข้าไปขอเสวยน้ำดื่มในสวนทับทิมแห่งหนึ่ง เจ้าของสวนนำผลทับทิม 1 ลูกมาคั้นน้ำได้ขามใหญ่ถวายให้ทรงดื่ม พระเจ้าหุมาขุนคิดในใจว่าทับทิมอุดม

สมบูรณ์น่าจะเก็บภาษีได้มาก เมื่อตรัสขอคืนน้ำทับทิมอีกครั้งว่าต้องใช้ทับทิมถึง 10 ผล จึงจะคืนน้ำ
ได้ 1 ชาม ทำความประหลาดใจให้พระราชามาก เจ้าของสวนจึงกราบทูลว่าเป็นเพราะพระราชาคิด
เรียกภาษีทับทิมทำให้ผลไม้ต่าง ๆ คลายรส และไม่ไคร่ออกผล ดังนั้นเมืองใดที่เรียกเก็บภาษี
ก็ไม่ค่อยมีผู้ทำเรือสวนไร่นาเพราะได้ผลไม่ดี แต่ที่ใดไม่มีการเก็บภาษีก็จะมีพืชพรรณอุดม
สมบูรณ์ พระราชาจึงเลิกความคิดเก็บภาษีทับทิมและยกเลิกการเก็บภาษีที่เคยมา

นิทานเรื่องที่ 3 (เรื่องพระเจ้าสันหยันยังเด็กโดยสำคัญว่าเป็นเนื้อ)

พระราชาเสด็จประพาสป่าล่าสัตว์ และยิ่งถูกเด็กคนหนึ่งตายไปด้วยความเข้าใจผิด จึงนำศพ
เด็กไปเสาะหาบิดามารดาแล้วพาเข้าไปในเมือง ให้ทำการแต่งศพตามธรรมเนียมแล้วเอาทองคำสูง
เท่าพระองค์ เอาพระแสงเกาทันหว่างบนกองทอง แล้วตรัสแก่บิดามารดาเด็กว่า ขอให้ยกโทษอย่าให้
เป็นบาปกรรมต่อไป ถ้ามีเอาโทษก็ยกโทษนั้นให้แต่ถ้ามิยอมก็จงเอาพระแสงเกาทันหว่างให้พระองค์
ตายตกไปตามกัน บิดามารดาจึงสรรเสริญให้เจริญพระบารมียิ่ง ๆ ขึ้นไป

นิทานเรื่องที่ 4 (เรื่องพระเจ้าบหรามตั้งคนคดเป็นเสนาบดี)

พระเจ้าบหรามไม่เอาพระทัยใส่ในการดูแลบ้านเมือง สนพระทัยแต่การประพาสป่าเป็น
นิตย์ ได้ตั้งเสนาบดีคดแทน ซึ่งทำความเดือดร้อนมาให้ราษฎรมาก จนถึงกับชักศึกเข้าเมือง
พระองค์ก็ยังนอนใจจนวันหนึ่งพบเด็กเลี้ยงแกะจับสุนัขเสียบเข้าปลายไม้แล้วถลกหนังทั้งเป็น
จึงตรัสถาม เด็กเล่าให้ฟังว่า สุนัขนี้เลี้ยงมาอย่างดีไว้ใจให้คุมฝูงแกะ แต่สุนัขกลับมิได้ระลึกรู้คุณไปคบ
นางเสือให้มาหักคอแกะกินทุกวัน จึงต้องฆ่าเสีย พระราชาจึงทรงระลึกได้ให้จับเสนาบดีสอบสวน
ความผิดแล้วเสียบไม้ถลกหนังทั้งเป็น

นิทานเรื่องที่ 5 (เรื่องสัตว์เดรณาร้องทุกข์ต่อพระเจ้าเนาวสว่าง)

พระเจ้าเนาวสว่างวาดินทรงคุณธรรมยิ่ง เอาพระทัยใส่ในความทุกข์ร้อนของราษฎร โปรดให้
เอาระฆังแขวนไว้หน้าประตูเพื่อมีใครมาร้องทุกข์ จะได้รับทราบด้วยพระองค์เอง ก็มี "แม่"
คือ พ่อ (สัตว์ผสมระหว่างลา กับ ม้า) มาสิ้นระฆังร้องทุกข์ เรื่องเจ้าของไม่ดูแลเมื่อยามแก่ชราปล่อย
ให้หาอาหารเอง แล้วมีหญิงชรามาร้องทุกข์เรื่องไม่ได้รับความยุติธรรมในเรื่องที่พักอาศัย ซึ่งพระองค์
ทรงตัดสินความด้วยความยุติธรรมทุกราย

นิทานเรื่องที่ 6 (เรื่องพระเจ้าเนาวสว่างพิพากษาทรัพย์แผ่นดิน)

เศรษฐีผู้หนึ่งซึ่งปลูกบ้านได้พบทรัพย์สมบัติยังอยู่ในนั้น จึงบอกให้เศรษฐีผู้ขายที่ดินมาเอาไป
เพราะไม่ใช่สมบัติของตน แต่เศรษฐีขายที่ดินก็ไม่ยอมรับ จึงให้ผู้พิพากษาตัดสิน เสนาบดีก็ตัดสินว่า

เมื่อเศรษฐกิจทั้งสองไม่ยอมรับ ทรัพย์นี้เป็นทรัพย์แผ่นดินควรเป็นของพระราชา พระราชาก็ไม่ยอมรับ แต่ตัดสินใจยกเป็นสินสมรสของบุตรสาวบุตรชายของเศรษฐกิจทั้งสอง

นิทานเรื่องที่ 7 (เรื่องพระเจ้ามันสุรพระกรรมดิ่ง)

พระเจ้ามันสุรเกิดประชวรเป็นโรคพระกรรมไม่ได้ยิน เสนาบดีผู้หนึ่งกราบทูลว่าอาจารย์อาจรักษาได้ด้วยราชธรรมของพระองค์แล้วเล่าเรื่องให้ฟังว่า มีราชาองค์หนึ่งปกครองบ้านเมืองอย่างร่มเย็นเป็นสุข ด้วยการทำทานเพราะทำให้ประชาชนอวยพรสรรเสริญพระองค์ ทำให้พระองค์มีพระชนมายุยืนและพระวรกายแข็งแรง พระเจ้ามันสุรก็บอกว่าพระองค์มิได้กลัวตาย แต่กลัวว่าราษฎรมาร้องทุกข์แล้วพระองค์จะไม่ได้ยิน แล้วตรัสให้เสนาบดีไปประกาศว่า ถ้าใครจะร้องทุกข์แก่พระราชาให้ห่มเสื้อผ้าสีดามา พอตรัสดังนั้นก็หายประชวรจากพระโรคพระกรรมดิ่งทันที

นิทานเรื่องที่ 8 (เรื่องพระเจ้ายินหนูเลี้ยงลูกโจร)

พระเจ้ายินหนูได้นำลูกโจรกำพร้ามาเลี้ยงไว้ และเมื่อโตขึ้นได้ตั้งให้เป็นมนตรี แต่ลูกโจรนั้นมีได้ดำรงในความดี กระทำความชั่วล่องลวงข่มเหงราษฎรต่าง ๆ นานา ต่อมาก็หนีไปเป็นนายโจร พระเจ้ายินหนูให้กองทัพไปปราบจับได้ก็ให้ประหารเสียทั้งลูกเมีย เสนาบดีผู้หนึ่งขอชีวิตลูกโจรเอาไว้ และได้ชุบเลี้ยงให้การศึกษาอย่างดี พระเจ้ายินหนูมิได้เห็นด้วย แต่ทรงยอมตามเมื่อเติบโตรับราชการได้ นายโจรได้มาชักชวนให้เด็กคนนี้เป็นโจร บุตรโจรก็ยอมไปและก่อนไปได้คบคิดกับนายโจรเชือดคอมันตรีและบุตรเสีย พระเจ้ายินหนูจึงให้ตามจับตัวมาฆ่าและตรัสว่าผู้ใดอย่าเอาเยี่ยงอย่างในการละเมิดธรรมนิยมบูรณ

นิทานเรื่องที่ 9 (เรื่องพระเจ้ามหาติมยอมให้พระเศียรเป็นทาน)

พระเจ้ามหาติมเป็นกษัตริย์โปรดการทำบุญทำทานมาก ทรงพระราชทานทุกอย่างที่มีคนขอ มีคนล่องใจขอรูดำ 300 ตัวที่มีค่ายิ่ง พระเจ้ามหาติมก็หาซื้อมาให้ พระราชาผู้นั้นชื่นชมในน้ำพระทัยอย่างยิ่ง จึงถวายกลับคืนไปพร้อมด้วยข้าวของอีกมากมาย และมีพระราชาก็ผู้หนึ่งอิจฉาวิชาในกิตติศัพท์ความดีงาม จึงใช้เสนาบดีคนหนึ่งไปขอพระเศียร เสนาบดีนั้นแอบนำไปกราบทูลในที่ลับ พระเจ้ามหาติมก็ตรัสยกให้โดยดี เสนาบดีมีความซาบซึ้งใจมากถึงกราบทูลถวายพระพร

นิทานเรื่องที่ 10 (เรื่องพระเจ้าวระดินชาพิพากษาโทษพระราชบุตร)

พระเจ้าวระดินชาเป็นผู้มีน้ำพระทัยเมตตากรุณามาก ตัวอย่างเช่น ให้ช่างทองนำภัตมาชไปเข้าเรือน ช่างทองทำภัตมาชตกแตกเป็น 2 ซีก ก็มีได้ถือโทษโกรธเคือง คราวหนึ่งเกิดความรุ่มร้อนกาย ให้มนตรีสืบดูว่ามีเหตุร้ายอันใดมนตรีได้พบชายชราผู้หนึ่งร้องทุกข์ว่า พระราชบุตรมาชิง

เอานกสาริกาของบุตรชายตนไป เมื่อบุตรไม่ให้พระราชบุตรก็เอาดาบฟันตาย พระราชาให้ลงโทษ โดยการประหารราชบุตร แต่มนตรีทูลทัดทานต่าง ๆ นานา และขอให้ราชบุตรมีโอกาสได้โทษโดยการเอาทองมากองเท้าพระองค์ แล้วมอบให้บิดาของผู้ตาย

นิทานเรื่องที่ 11 (เรื่องพระราชกุมารพี่น้องรวมราชสมบัติกัน)

พระเจ้าอนริกเจสุมีพระโอรส 4 พระองค์เกิดจากมเหสีฝ่ายต่าง ๆ ได้ตกปากให้โอรสองค์สุดท้ายครองราชย์ตามคำขอของมเหสีฝ่ายหลัง เมื่อสิ้นพระชนม์แล้วพระราชกุมารองค์น้องก็มิยอมรับราชสมบัติ เวรคืนแก่กันอยู่ ดังนั้นเสนาพศุดามาศย์ จึงให้ตั้งโรงพิธีเชิญพระเศวตฉัตรมาปักไว้กลางแล้วเสี้ยงทายว่าเศวตฉัตรจะเลื่อนไปหาใคร ก็ปรากฏว่าเลื่อนไปหาพระราชกุมารองค์น้อย พระองค์จึงยอมรับครองราชย์ ถึงแม้จะเป็นพระราชาก็ตาม ทุกวันก่อนเสด็จมาพระราชวัง จะกั้นเศวตฉัตรไปเฝ้าพระเชษฐาทั้ง 3 อยู่เป็นเวลาถึง 3 ปี พระเชษฐาจึงปรึกษาว่าเป็นการมิชอบจึงให้สร้างตำหนัก เชิญมาเฝ้าพร้อมกันและว่าราชกิจบ้านเมือง ต่อมาพระเชษฐาเห็นไม่สมควรที่จะให้พระเจ้าแผ่นดินมากราบบังคม และถวายเครื่องบรรณาการ จึงเข้าไปเฝ้าในพระราชวังและนั่งตามลำดับลูกหลวง

นิทานเรื่องที่ 12 (เรื่องแปลงรสผลมะม่วง)

พระเจ้าวิพาหะมีสวนมะม่วงรสหวานไม่มีมะม่วงถิ่นใดสู้ได้ ด้วยความเห็นแก่ตัวไม่ยอมให้ใครได้พันธุ์มะม่วงไปปลูก จึงตรัสให้นายอุทยานเอาเหล็กเผาไฟไซห้วมะม่วงเสียให้เมล็ดตายปลูกไม่ขึ้น แล้วเอามะม่วงหวานส่งไปเป็นบรรณาการให้แคว้นต่าง ๆ พระราชาแคว้นต่าง ๆ พอใจในความโอชะจึงให้อาเมล็ดไปปลูก ก็ปลูกไม่ขึ้นจึงโกรธในความเห็นแก่ตัวของพระเจ้าวิพาหะ มีราชองค์หนึ่งประกาศว่าใครสามารถทำให้มะม่วงพระเจ้าวิพาหะมีรสขมได้จะมอบเมืองให้กึ่งหนึ่ง ก็มีมานพผู้หนึ่งอาสาไปทำการสำเร็จโดยเอาของขมเช่นน้ำรดต้นมะม่วงทุกวัน เมื่อพระเจ้าวิพาหะพบว่ามะม่วงขมก็ให้หาทางทำให้หวานดังเดิม โดยเอาของหวานเช่นขัณฑสกร กระทิ นม เนยปนน้ำรดมะม่วง พระเจ้าวิพาหะจึงทรงนึกได้ว่า “ไม้ขมมาปนด้วยไม้หวาน ๆ ก็พลอยขม ประดุจมานพคนดีไปคบคนชั่วก็พาชั่วไป” จึงละมัจฉริยะที่จิตเสีย แล้วทรงธรรม ซึ่งทำให้บ้านเมืองมีความสุขความเจริญ

จะเห็นได้ว่านิทานทั้ง 12 เรื่องแสดงให้เห็นถึงคุณธรรมของกษัตริย์ การตัดสินคดีความ การตกลงพระทัยในปัญหาต่าง ๆ กระทำด้วยจิตใจที่เปี่ยมไปด้วยพระเมตตากรุณา พระราชจริยาวัตรของพระองค์ประกอบไปด้วยทศพิธราชธรรม อันเป็นสิ่งสำคัญยิ่งของพระมหากษัตริย์ ราชธรรมของพระราชาก็กล่าวในนิทานทั้ง 12 เรื่อง มีลักษณะเช่นเดียวกับทศพิธราชธรรมที่เราได้รับมาจากมอญ ซึ่งได้มาจากพราหมณ์อีกทีหนึ่ง มีรวมอยู่ในคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ ซึ่งมีในสารฤาษีแต่งขึ้นเพื่อจะให้พระมหากษัตริย์ดำรงอยู่ในทศพิธราชธรรม

ทศพิธราชธรรม 10 ประการ¹ ได้แก่

1. ทานะ การที่พระราชทานเป็นกำหนดเฉพาะบุคคล
2. ศีละ การที่ทรงรักษามรรยาท วาจา ดั่งาม
3. บริจาคตะ การที่ทรงบริจาคเป็นสาธารณะประโยชน์
4. อ้าชชวะ พระอริยาศัยตรงดำรงอยู่ในสุจริตธรรม
5. มัททวะ พระอริยาศัยอ่อนสุขุม
6. ตปะ การที่ทรงขจัดเผาผลาญความชั่ว
7. อโกธะ การที่ไม่ทรงกริ้วโกรธโดยใช้วิสัย
8. อวิหิงสา การที่ทรงพระกรุณาไม่เบียดเบียนผู้อื่น
9. ขันติ การที่ทรงอดทน
10. อวิโรธนะ การที่ไม่ผิดจากสิ่งที่ตรงและไม่ยินร้าย

น่าสังเกตว่าวรรณคดีฉบับนี้ปรากฏขึ้นในไทยในสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ผู้ทรงทศพิธราชธรรมเป็นที่ยิ่ง จะเห็นได้จากพระองค์ทรงครองราชสมบัติอยู่ถึง 26 ปี หนังสือเล่มนี้แต่งขึ้นเมื่อครองราชย์มาได้ 20 ปีแล้ว และพระองค์ทรงมีพระชนมายุยืนนานถึง 72 ชันษา

ในรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงโปรดให้อาลักษณ์คัดขึ้นใหม่ เมื่อปี พ.ศ. 2425 อันเป็นปีที่เสด็จปราบดาภิเษก และทรงโปรดให้สร้างฉบับหลวงเก็บไว้ใกล้พระองค์จะได้ทรงสอบสวนโดยง่าย แสดงให้เห็นว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 1 ทรงเล็งเห็นความสำคัญของหนังสือเล่มนี้เป็นประโยชน์ยิ่งในการปกครองบ้านเมืองโดยเฉพาะเมื่อทรงย้ายราชธานี เปลี่ยนราชวงศ์ใหม่ต้องสู้รบกับพม่าเพื่อป้องกันราชอาณาจักร ทั้งจะต้องฟื้นฟูชาติบ้านเมืองที่เสื่อมทรามย่อยยับไปเมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าให้กลับตั่งเดิมในทุก ๆ ด้าน ทั้งศาสนา การปกครอง ศิลปวัฒนธรรมของชาติ ฯลฯ ภาพพจน์ของพระเจ้าแผ่นดินจึงเป็นขวัญและกำลังใจให้แก่ประชาชนผู้บอบช้ำจากบ้านแตกสาแหรกขาดเป็นอย่างดี ฉะนั้น นอกไปจากการสังคายนาพระไตรปิฎก การชำระกฎหมายตราสามดวง ทำนุบำรุงวรรณคดีทั้งของเก่าและแต่งใหม่แล้ว นิทานอิหฺร่านราชธรรมนับเป็นวรรณคดีเรื่องหนึ่งที่มีความสำคัญในการฟื้นฟูการปกครอง เพราะเป็นวรรณคดีที่มีเนื้อหาแสดงให้เห็นภาพพจน์ของพระมหากษัตริย์ที่ทรงทศพิธราชธรรม และชี้ให้เห็นว่า ยามใดที่พระมหากษัตริย์ละทิ้งราชธรรม ยามนั้นบ้านเมืองจะขาดความร่มเย็น ในทางตรงกันข้าม “อาณาประชาราษฎร์อยู่เย็นเป็นสุขเพราะพระเจ้าแผ่นดินทรงธรรม

¹ กฎหมายตราสามดวง เล่ม 1 (พระนคร : อรุณสา, 2515) หน้า 16.

² นิทานอิหฺร่านราชธรรม (นิทาน 12 เหลี่ยม) ฉบับความครั้งกรุงศรีอยุธยา (พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนาการ, 2471), หน้า “คำนำ”

นั้นแล” ดังปรากฏในตอนท้ายของนิทานอิหร่านราชธรรมทุก ๆ เรื่อง เราจึงอาจกล่าวได้ว่า นอกจากคุณค่าในด้านวรรณคดีแล้ว นิทานอิหร่านราชธรรมยังมีคุณค่าในด้านการสร้างความอบอุ่นใจแก่ประชาชนและความศรัทธาต่อพระเจ้าแผ่นดิน

นอกจากฉบับนิทานร้อยแก้ว ยังมีฉบับที่แต่งเป็นร้อยกรอง คือ ลิลิตอิหร่านราชธรรมของ นายมนตรี ตราโมท

รูไบยัต

คำว่า รูไบยัต มิใช่เป็นชื่อหนังสือที่โอมาร์ คัยยามแต่ง หากแต่เป็นชื่อคำประพันธ์ชนิดหนึ่งของ เปอร์เซีย กวีเปอร์เซียหลายคนแต่งรูไบยัต แต่ไม่มีใครมีชื่อเสียงเท่ากับโอมาร์ คัยยาม ฉะนั้นเมื่อ บทรูไบยัตของคัยยามไม่มีชื่อไว้ คนจึงเรียกชื่อกันต่อมาว่า รูไบยัต ของโอมาร์ คัยยาม ในที่สุดกลายเป็นชื่อหนังสือไป

รูไบยัต เป็นคำประพันธ์ที่เปอร์เซียดัดแปลงมาจากคำประพันธ์อาหรับ ภาษาอังกฤษ ใช้ Rubaiyat ตามศัพท์เปอร์เซียออกเสียงเป็น รูไบยัต (Ruba'iyat) เป็นคำพหูพจน์ของ รูไบยะช จากศัพท์รูไบยูน หมายถึงกลอนที่มี 4 บรรทัด บรรทัดหนึ่งมักมี 10 พยางค์ ตัวท้ายของทุกบรรทัดสัมผัสสระเดียวกัน ยกเว้นบรรทัดที่ 3 บทกวีรูไบยัตนี้เป็นวรรณคดีที่มีรสกวีอันไพเราะและยังมีคุณค่าสำคัญแสดงปรัชญาชีวิตอันลึกซึ้ง หนังสือเล่มนี้มีชื่อเสียงแพร่หลายไปทั่วโลกเมื่อนายเอ็ดเวิร์ด พิตซ์เจอร์ลด์ นำมาถ่ายทอดเป็นภาษาอังกฤษเมื่อ พ.ศ. 1859 ต่อมาจึงมีผู้แปลเป็นภาษาเยอรมัน อิตาลี ฝรั่งเศส และอื่น ๆ

สมเด็จพระบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ทรงแปลเรื่องรูไบยัตเป็นภาษาไทย โดยทรงนิพนธ์เป็นโคลงสี่สุภาพ พิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2457 เนื่องจากเป็นวรรณคดีไทยที่แปลและเรียบเรียงขึ้นเทียบกับเนื้อความเดิม จึงควรจะศึกษาเทียบฉบับไทยกับฉบับภาษาอังกฤษ ในที่นี้จะขอกล่าวถึงฉบับภาษาอังกฤษของนายเอ็ดเวิร์ด พิตซ์เจอร์ลด์ ซึ่งเป็นผู้แปลรูไบยัตของเปอร์เซียเป็นคนแรก

พิตซ์เจอร์ลด์ ศึกษาและแปลรูไบยัตเป็นภาษาอังกฤษ

พิตซ์เจอร์ลด์ใช้เวลาศึกษาภาษาเปอร์เซียอยู่ 4 ปี จึงได้แปลรูไบยัตจากภาษาเปอร์เซีย ซึ่ง อี.บี. เคาวาล ศาสตราจารย์วิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ได้ส่งมาให้ อ่าน เป็นรูไบยัต ฉบับผลงานของกวีเปอร์เซียชื่อ โอมาร์ คัยยาม หรือชื่อเต็มว่า กิยาฮุดดีน อะดุล พิตหะ อุมัร อิบนะ อิบรอฮีม อัล-คัยยาม (GhiasUddin Adul Fath Omar Ibn Ibrahim Al-Khayyam) พิตซ์เจอร์ลด์ได้แปลและเรียบเรียงต้นฉบับเดิม และเรียงลำดับบทใหม่ตามระยะเวลาที่กล่าวถึงในบทโคลงตั้งแต่รุ่งอรุณถึงพลบค่ำ เพราะฉบับเดิมของคัยยาม แต่งรูไบยัตโดยลงท้ายให้ตัวละคร

เรียงอักษรกันไป สมมุติว่าเป็นตัว ก. หลายบทแล้วเปลี่ยนเป็น ข. อีกหลายบทแล้วเปลี่ยนตัวสะกดใหม่ จนจบอักษรสุดท้ายของภาษาเปอร์เซียซึ่งแสดงอัจฉริยะทางกวีอย่างมาก แต่ละข้อความจบในตัวเองไม่ติดต่อกัน

ส่วนรูปแบบคำประพันธ์ พิตช์เจอร์ลด์พยายามรักษารูปแบบของกวีนิพนธ์อย่างรู้ไปยาตของเปอร์เซีย โดยใช้โคลงภาษาอังกฤษที่มี 4 บรรทัด บรรทัดละ 10 คำ และมีสัมผัสแบบเดียวกันคือ สัมผัสนอกด้วยเสียงสระเดียวกันในบรรทัดที่ 1, 2, 4 รูปสัมผัสเป็นแบบ a, a, b, a ดังตัวอย่าง

Awake; For Morning in the Bowl of night
Has flung the Stone that puts the stars to flight
And Lo; the Hunter of the East has caught
The Sultan's Turret in a Moose of Light.

ในการแปลรูไปยาตของโอมาร์ คัยยาม พิตช์เจอร์ลด์มิได้แปลแบบคำต่อคำ เขาอ่านรูไปยาตของเปอร์เซียจนจับใจความได้แล้วจึงแต่งเป็นโคลงภาษาอังกฤษตามความเข้าใจของเขา พิตช์เจอร์ลด์ตัดเติมและเปลี่ยนแปลงใจความบางตอนตามความต้องการ เขากล่าวว่าการแปลแบบคำต่อคำ (literal translation) นั้นทำให้อ่านเข้าใจได้ยาก ประมาณว่าครึ่งหนึ่งของฉบับแปลของพิตช์เจอร์ลด์มาจากรูไปยาตของคัยยาม อีกครึ่งหนึ่งเป็นของกวีเปอร์เซียต่าง ๆ คนละเล็กละน้อย¹

มีผู้วิจารณ์การแปลของพิตช์เจอร์ลด์ว่า เป็นบทแปลที่ไพเราะเพราะพริ้งและมีความสามารถในการใช้ภาษากวีอย่างสูง แต่เป็นบทแปลที่ไม่ตรงกับต้นฉบับเดิม เพราะแปลด้วยความเข้าใจของตนเอง โดยไม่คำนึงถึงความหมายหรือสัญลักษณ์ที่แท้จริงตามที่คัยยามต้องการจะแสดงความคิดของเขา บางบทพิตช์เจอร์ลด์เติมเนื้อความเข้ามาโดยไม่มีในต้นฉบับ ฉะนั้น ผู้อ่านฉบับของพิตช์เจอร์ลด์จึงรู้จักคัยยามและปรัชญาชีวิตของเขาโดยผ่านความคิดและการตีความหมายของพิตช์เจอร์ลด์อีกทีหนึ่ง ซึ่งทำให้คนอ่านทั่วโลกมองเห็นคัยยามเป็นกวีซีเมาเป็นนักวิตถุนิยม เป็นผู้แสวงหาความสำราญ และโลกีย์สุขโดยมุ่งแต่ผลในปัจจุบัน

ความคลาดเคลื่อนในเรื่องการตีความหมายและสาระสำคัญในกวีนิพนธ์เรื่องรูไปยาตเช่นที่พิตช์เจอร์ลด์ทำนี้ เป็นที่เปิดเผยเมื่อนักศึกษานุรพคติโดยเฉพาะวรรณคดีเปอร์เซียนำเอารูไปยาตมาศึกษาและวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวาง จากนั้นได้สืบหาต้นฉบับรูไปยาตสำนวนอื่น ๆ จนในที่สุดได้พบต้นฉบับรูไปยาตภาษาเปอร์เซียอยู่ในความครอบครองของตระกูลอาลีซาห์ ซึ่งเป็นตระกูลเก่าแก่ที่รักและสนใจวรรณคดีเก่า ๆ ต้นฉบับเก่าแก่นี้จึงได้รับการแปลเป็นภาษาอังกฤษโดยโรเบิร์ต เกรฟส์ กวีอังกฤษ และโอมาร์ อาลี ซาห์ นักปราชญ์ชาวเปอร์เซีย ผู้แปลทั้งสองยืนยันว่า ฉบับแปลของพิตช์เจอร์ลด์ผิดพลาดคลาดเคลื่อนจากต้นฉบับเดิม และพิตช์เจอร์ลด์ปรุงแต่งโดย

¹Robert Graves and Omar Ali-Shah, *The Rubaiyat of Omar Khayyam* (London : the Camelot Press LTD 1968) p. 16, 23 อ้างถึงใน กุสุมา รัชมณี, รูไปยาตของอะกิม โอมาร์ คัยยาม พระนิพนธ์พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนารายณ์ประพันธ์พงศ วิทยานพนธ์ปริญาอักษรศาสตร์บัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2513, หน้า 35.

ผลการ ทั้งนี้อาจจะเกิดจากความตั้งใจของพิตซ์เจอร์ลด์หรือเกิดจากความไม่รู้เท่าไม่ถึงการณ์เพราะขาดความรู้ในด้านภาษาเปอร์เซีย ขาดความเข้าใจในความหมายระหว่างบรรทัด ขาดความเข้าใจหลักปรัชญาศุฟี และไม่เข้าใจความหมายของสัญลักษณ์ต่าง ๆ เช่น ไวน์ โรงเตี๊ยม ถ้วยแก้ว องุ่น นกในตึงบึง กุหลาบ ดิวลิป แกมซีตเซียว นกเขา คาราวาน สุนัขจิ้งจอก สิงห์โต ลาป่า ฯลฯ อันที่จริง โอมาร์ คัยยาม แต่งรู้ไบยาดเพื่อต้องการแสดงอัจฉริยภาพ ความรักดื่มด่ำในพระเจ้า และมนุษยชาติ โดยใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ และอธิบายความหมายในลักษณะกวีนิพนธ์แบบโรแมนติก บางตอนมีการเปรียบเทียบเย้ยหยันกับสภาพสังคมที่เป็นอยู่ในขณะนั้น แสดงถึงความเป็นอนิจจังของชีวิตโลก แสดงถึงความดื่มด่ำคร่ำครวญต่อเอกภาพของพระเจ้าต่อพระศาสดาทั้งหลาย และต่อความลึกลับของอัลตา

ถึงแม้ว่าพิตซ์เจอร์ลด์จะแปลรูไบยาดอย่างอิสระเต็มที่ โดยการดัดแปลงเอาบ้าง แต่งเติมเอาบ้าง ดังกล่าวมาแล้ว แต่ไม่มีใครเลยที่อ่านฉบับแปลของพิตซ์เจอร์ลด์แล้วจะไม่ชอบงานกวีของเขา หลังจากที่พิตซ์เจอร์ลด์แปลแล้ว ยังมีผู้แปลรูไบยาดโดยตรงจากภาษาเปอร์เซียอีกหลายคน เช่น Winfield, Arberry, Rodwell และ Graves & Ali-Shah และที่แปลเป็นภาษาฝรั่งเศสและเยอรมันก็ยังมีอีก ซึ่งส่วนใหญ่แปลตรงกว่าพิตซ์เจอร์ลด์ทั้งนั้น แต่เพราะความไพเราะของโคลง คนจึงนิยมฉบับของเขามากที่สุด

ฉะนั้น จึงถือกันว่า พิตซ์เจอร์ลด์เป็นกวีคนสำคัญที่ทำให้รูไบยาดของโอมาร์ คัยยามเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางแม้จะนำเอาโคลงที่มีบรรยากาศแบบเปอร์เซียมาเปลี่ยนเป็นแบบอังกฤษไปหลายตอนก็ตาม รูไบยาดฉบับของพิตซ์เจอร์ลด์ได้รับยกย่องว่าเป็นวรรณคดีเอกเล่มหนึ่งของอังกฤษ

พิตซ์เจอร์ลด์ ตีพิมพ์ฉบับแปลของเขาถึง 5 ครั้ง ครั้งแรก พ.ศ. 2403 (ค.ศ. 1859) และใน พ.ศ. 2411 (ค.ศ. 1868) พ.ศ. 2415 (ค.ศ. 1872) พ.ศ. 2422 (ค.ศ. 1875) และ พ.ศ. 2433 (ค.ศ. 1889) ตามลำดับ ซึ่งมีจำนวนบทไม่เท่ากัน ครั้งแรก 75 บท ครั้งที่สอง 110 บท ครั้งที่สามสี่ ห้า 101 บท

รูไบยาดฉบับภาษาไทย

คนไทยรู้จักปรัชญาของโอมาร์ คัยยามจากรูไบยาดฉบับภาษาไทยซึ่งเป็นงานพระนิพนธ์ของ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ทรงนิพนธ์เป็นโคลงสี่สุภาพ ให้ชื่อว่า รูไบยาด (ภาพยโลภียะทีฎฎธรรม) ของชะกิม โอมาร์ คัยยาม ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2475 ผู้ทรงนิพนธ์มิได้แถลงว่าทรงได้ต้นฉบับของผู้ใด จากที่ใด ทรงกล่าวไว้ท้ายเล่มเพียงว่า ทรงแปลมาจากฉบับภาษาอังกฤษเท่านั้น

เนื่องจากรวณคดีเรื่องนี้เป็นหนังสือแสดงความคิดเชิงปรัชญา และมีกลวิธีการนำเสนอความ

¹ วัลล กิติรังษี (แปล), รูไบยาด กวีนิพนธ์อมตะของโอมาร์ คัยยาม. (พระนคร : สำนักพิมพ์การเวก, 2521).

คิดที่ยากแก่ความเข้าใจ การถอดความเป็นภาษาไทยจึงมิใช่แปลคำต่อคำ แต่เป็นการอธิบายความ ดังนั้นด้วยความประสงค์ที่จะทำความเข้าใจให้กระจ่างแก่ผู้อ่านเพราะความคิดและคตินิยมของคนไทยและคนเปอร์เซียแตกต่างกันมาก ผู้ประพันธ์จึงเพิ่มเติมคำอธิบายเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้อ่านเข้าใจปรัชญาชีวิตของคัยยาม ฉะนั้น เนื้อหาในเล่มที่เป็นฉบับพระนิพนธ์จึงประกอบด้วย

1. คำนำพระนิพนธ์ เนื้อหาในส่วนนี้กล่าวถึง
  - ชีวิตประวัติของโอมาร์ คัยยาม
  - ศาสนาของคัยยาม
  - โลกียะกิจวัตรธรรม ของคัยยาม
2. รุไบยาค (โคลงสี่สุภาพจำนวน 204 บท)
3. หัวใจของพระพุทธศาสนา แปลจากคาถาบาลีเป็นโคลงสี่สุภาพ 4 บท
4. คำแปลรุไบยาคเป็นร้อยแก้ว
5. ภาพประกอบ 138 ภาพ บางภาพมีคำอธิบายเป็นคำประพันธ์ชนิดต่าง ๆ เช่น โคลงสอง, โคลงสาม, กาพย์ยานี, กาพย์สุรางคนางค์, กลอนแปด, และฉันทลักษณ์ต่าง ๆ เนื้อความของคำประพันธ์ที่บรรยายภาพประกอบจะตรงกับเนื้อความที่เป็นโคลงสี่สุภาพ คำบรรยายภาพที่รู้จักกันดี เช่น

ดูหนึ่ง, ดูละคร	แล้วย่อน, ดูตัว
ข้าอร่า, นำหัว	เดินยั่ว, อย่างผืน
ดอกเอ๋ย	เจ้าดอก, พิศวัน
ละครคน, ละครชั้น	ประชันกัน— สนุกเออยะ

ก็คงจะอธิบายโคลงบทที่ 82 ว่า

ดูละคร, ข้าอกไอ้	ละครฉนน ไยแม่
เรากี่เล่น, ละครคน	คึกหล้า
ตลกละ, พระนางกล	ละครเล่น ละครพ่อ
แปลกแต่ซูด, เร็วช้า	เท่านั้นขวัญเอ๋ยฯ

ซึ่งนอกจากนี้ยังมีคำอธิบายความบทอื่น ๆ ที่ไพเราะมากทั้งการเล่นเสียง เล่นอักษร และให้ความหมายกว้างขวาง เช่น

พระเจ้าสร้าง, พระเจ้าสาป	พระเจ้าปราบ, พระเจ้าปรน
พระเจ้าเขลา, พระเจ้าชน	สิโทษช้า, หะน่าสรवल ฯ
มีชีพ, ก็มีหวง	ดูจะบ่วง, ประแจมือ
สิ้นชีพ, ก็สิ้นถือ	ทิวีสัน, สุนินหวง

การถ่ายถอดรูปไบยัตจากฉบับภาษาอังกฤษเป็นโคลงสี่สุภาพนี้ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ทรงแปลเนื้อความในรูปไบยัตเป็นโคลงสี่สุภาพ จำนวนทั้งสิ้น 204 บท ซึ่งในจำนวนนี้มีบทอัตรานาฏโสม (อัตราณะ, อดน) = ตนเอง+อนุโสม = ตาม แปลความว่า บทรูปไบยัตที่แต่งตามความคิดของตนเอง) มีอยู่ 75 บทคือ 99-173 ที่เหลืออีก 129 บท เป็นบทโคลงที่ผู้ทรงนิพนธ์ทรงถอดความมาจากโคลงภาษาอังกฤษบ้าง ทรงนำเชิงอรธในประวัติของโอมาร์ คัยยาม มาทรงพระนิพนธ์เป็นโคลงบ้างหรือทรงพระนิพนธ์เองบ้าง

ใจความของโคลงทั้ง 204 บท เรียงลำดับตามเวลาเช่นเดียวกับฉบับภาษาอังกฤษของฟิตซ์เจอรัลด์คือ เริ่มต้นแต่รุ่งอรุณดังกล่าวไว้ในโคลงบทที่ 1 ว่า

ตื่นเกิด, อุทัยเจิดเร้า   รัตยา ผยองเอย
ดาวเจิง, เวียงสุวรรณคัลลา   ลับแล้ว.....

และในโคลงบทที่ 204 ซึ่งเป็นบทสุดท้าย กล่าวถึงเวลาค่ำ ว่าดังนี้

นุหลันทฟ้า, ยাত্রฟ้าล่อง   ฉลองบาท หิริญเอย
ดาวแห่, แผ่นภางค์ลาด   เล่ห์หย้า.....

ส่วนเนื้อความส่วนใหญ่ของโคลงจบในบทเดียว เมื่อขึ้นบทใหม่ก็กล่าวถึงความเรื่องใหม่ แต่บางบทก็มีใจความต่อเนื่องกัน

โคลงแต่ละบทไม่มีสัมผัสระหว่างบท เมื่อจบบทมีเครื่องหมายขึ้นคู่ (๕) ลงท้ายโคลงทุกบท และที่น่าสังเกตคือใช้เครื่องหมายจุลภาค (,) หลังสองคำแรกในวรรคหน้าของโคลงทุกบท ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะต้องการให้ผู้อ่านออกเสียงถูกต้องตามจังหวะที่ต้องการก็ได้ นอกจากนี้ยังนิยมใช้เครื่องหมายอัศเจรีย์ เครื่องหมายปรัศนี เครื่องหมายอัญญประกาศตามแบบภาษาอังกฤษ

สิ่งที่น่ายกย่องอย่างยิ่งในฉบับแปลภาษาไทยคือ พระปรีชาสามารถในการคิดศัพท์ต่าง ๆ ในการแปลศัพท์เฉพาะภาษาอังกฤษ ได้อย่างกระชับรัดกุม ให้ความหมายตรงตามศัพท์เดิม เช่น

เล่ารัตยา	แปลจาก	The Bowl of night
พรานบุรพ์	"	The Hunter of the East
องุ่นชีพ	"	Life's Liquor
สนอมนำหนาว	"	The Winter Garment
นกสมัย	"	The Bird of Time
กลีบผกาชีพ	"	The Leaves of Life
สมุดโชค	"	The Book of Fate

¹ วิเคราะห์ เปรียบเทียบกับโคลงภาษาอังกฤษไว้โดย กุศมา รัชชมนัน, รูปไบยัตของอะกิม โอมาร์ คัยยามพระนิพนธ์พระคัมภีร์กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต พ.ศ. 2513.

ภาษาอังกฤษบางคำ ทรงแปลให้ตรงกับความเข้าใจและความนิยมของคนไทย เช่น

เห็บ	แปลจาก	Snow
เทวทัต	„	Muezzin
กระท่อม	„	Tent
ลูกกลม	„	The Ball
ปรอท	„	Quicksilver

นอกจากนี้ ยังทรงคิดศัพท์ใหม่ ๆ ขึ้นอย่างไพเราะและทำให้ไม่ซ้ำซาก เช่น

ทิวส	แปลจาก	Day
รัตยา	„	Night
ดินชาติ	„	Herb
รบัดใบ		Tender green
มรรคเทศ	„	to guide
โคมบอด	„	a blind understanding

ในด้านเนื้อความ ทรงแปลตามคำของรูไบยาดฉบับภาษาอังกฤษ ถ้าเทียบกับฉบับของพิตช์เจอร์ลด์ ข้อความในฉบับภาษาไทยบางบทตรงกับฉบับภาษาอังกฤษเลขบทเดียวกัน ข้อความบางตอนก็ไขว้บทกัน ฉบับภาษาไทยมีจำนวนบทมากกว่าของพิตช์เจอร์ลด์ อาจเป็นเพราะการถอดความหมายจำต้องเพิ่มจำนวนโคลง และยังมีที่กรมพระนราธิปฯ ทรงเติมเข้าไปเอง

ปรัชญาชีวิตของโอมาร์ คัยยาม จากฉบับนิพนธ์

ฉบับพระนิพนธ์และฉบับของพิตช์เจอร์ลด์แสดงความตรงกันคือ แสดงให้เห็นว่าเมื่อคัยยามรู้จักคิดโลก คติธรรมมากขึ้นก็กลับสิ้นศรัทธาในศาสนา ไม่เชื่อรกไม่เชื่อสวรรค์ไม่เชื่อว่าพระเจ้ามีจริง และไม่เชื่ออำนาจของพระเจ้า ไม่เชื่อชาติก่อนชาติหน้าซึ่งพิสูจน์ไม่ได้ จึงยึดมั่นแต่สุจริตธรรม คือไม่เบียดเบียนใคร เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เมตตากรุณา อนุเคราะห์เพื่อนร่วมชาติตามยถาพลัง และกอบโกยความสุขเป็นกำไรแก่ชีวิตให้สมกับที่เกิดมา คัยยามจึงชักชวนคนทั้งหลายให้แสวงหาความสุขด้วยการดีมีเหลืออั่งุ่น ซึ่งไม่ได้หมายถึงการเสพสุรา แต่เป็นอุปมาอุปไมยเปรียบเทียบเพราะเหลืออั่งุ่นเป็นน้ำเมาแต่ช่วยให้เป็นสุข นอกจากนี้คัยยามยังชักชวนให้คนเร่งหาความสุขสำหรับวันนี้เพราะพรุ่งนี้เป็นสิ่งไม่แน่นอน ทุกคนต้องตายไม่ว่าราชาหรือยาก เมื่อตายแล้วก็สูญไปไม่อยู่ในสภาพเดิมอีก ความคิดเหล่านี้อยู่ในโคลงต่าง ๆ ดังเช่น

โคลงบทที่ 52 แสดงให้เห็นว่าเวลาล่วงไปอย่างรวดเร็ว ให้คำนึงถึงความสุขในวันนี้ เพราะเมื่อวานนี้ก็ผ่านไปแล้ว ส่วนพรุ่งนี้ก็ยังไม่มาถึง

เกลอเอ๋ย, รินอั่งุ่นเอี่ยม	อันหยุด ไยเพื่อน
ถันถัน, คีนวันรุด	ลอดลี

ตายวาน, ไม่ผ่านชุด   เกิดพรุ้งนี้ฤา
อย่าขยาด, มาตรวันนี้   สนุกน้ำใจหวาน ฯ

โคลงบทที่ 90 แสดงให้เห็นว่าคัวยามไม่เชื่อพระเจ้า หากพระเจ้ายิ่งจริง ตักดีสิทธิ์จริง ทำไมคนที่
นับถือพระเจ้าถวายนมัสการอยู่เสมออยู่กับคนที่ไม่นับถือเลย พระเจ้าก็ปล่อยให้คน 2 จำพวกนี้ต้องตาย
เสมอกัน

เชื่อเขา, พระเจ้าแต่ง   ทุกวัน แล้วพ่อ
พวกที่น้อม, จอมสวรรค์   วุ่นไหว
กับพวก, ที่หุนหัน   หอนเชื่อ ไฉนเลย
ไปปล่อย, สองพวกให้   ป่วยม้วยเสมอกัน ฯ

โคลงบทที่ 123 คนทุกคนเท่าเทียมกัน ไม่ว่าราชา ยาจก นักปราชญ์ ล้วนอ้อมมือหนึ่ง หลับมือ
หนึ่ง แล้วก็ตายมือหนึ่งเสมอไป

ซูลदान, ผ่านพิภพแม่   มโหศวรรย์ วิโรจน์ฤา
ยาจก, วณิกอัน   ต่ำต้อ
ไฉนแยก, แปลกแต่ฝัน   ฝ่ายนอก, หนะเพื่อน
ล้วนอ้อมมือ, หลับมือ   จอดมือเสมอกัน ฯ

กรมพระนราธิปฯ ทรงตีความคิดของคัวยามเข้าทางคติในพุทธศาสนา ฝ่ายโลกิยะธรรม
มาก ซึ่งตรงกันข้ามกับฝ่ายโลกุตระธรรม ตรงเรื่องน้ำองุ่น ที่เป็นตัวก่อกุศล เพราะเมื่อยังมีปรารถนา
อยู่ตราบใด ตราบนั้นก็จะได้มีสุข เพราะหากไม่ได้สมปรารถนาก็จะมีความทุกข์อยู่เสมอ โลกุต
ระธรรมเป็นของสูงที่ปุถุชนอันไร้กิเลสแล้วจึงจะสามารถเข้าถึง ฉะนั้นพระพุทเจ้าจึงไม่ทรงบังคับให้
สัตว์โลกละทิ้งโลกิยะธรรมหมดปล่อยสุดแต่ใจ เพียงแต่ตรัสบอกทางแห่งความสุข บริสุทธิไว้
คือพระนิพพาน ใครสามารถไปถึงก็จะหลุดพ้น แล้วแต่ยถาพลัง แต่ทรงห้ามขาดเรื่องการเบียด
เบียน และไม่กรุณานุเคราะห์แก่กัน ทั้งยังสนับสนุนเรื่องความกตัญญูด้วย ซึ่งธรรมในพุทธศาสนา
เหล่านี้ ตรงกับความคิดของคัวยาม กรมพระนราธิปฯ ทรงนิพนธ์เป็นคำโคลงนอกเหนือไปจากโคลง
ภาษาอังกฤษดังนี้

87.   เบียดเบียด, เดือดร้อนแก่   เขาเขา
        กลับเบียด, เบียดเราเรา   เดือดร้อน
        หมดเบียด, เราหมดเงา   ต่างเบียด เบียดหนา
        จึงปราชญ์, โอวาทเตือน   โลกทั้งทางเบียด ฯ

โคลงบทที่ 133, 134 การรักซึ่งกันและกันและอนุเคราะห์ซึ่งกันและกัน

133.	รักตัว, ตัวรักผู้ แสนเสนียด, ก็เกลียดกลัว ช่วยท่าน, ท่านช่วยครว โลกจะดี, ขึ้นด้วย	รักตัว อื่นซี ทุกข์ม้วย เดียวช่วย ไฉนรา เดชเกื้อกันเกษม ฯ
134.	ต่างคน, ต่างคิดเบื้อ ตัวและ, สำคัญลบ ใครพินาศ, กราดพิภพหลบ ทุกชีพ, รักชีพบ้า	บัตสบ แสนรา เพื่อนหล้า ตัวรอด เดียวพ่อ บทนี้วิถีประลัย ฯ

กรมพระนราธิปฯ ทรงตีความหมายการแสวงหาความสุขของคดียามเช้าทางพุทธศาสนา ฝ่ายโลกิยะธรรมว่า กอบโกยความสุขให้เป็นกำไรแก่ชีวิตสมที่ได้เกิดมา แต่การชักชวนให้ดื่มเหล้าองุ่น กรมพระนราธิปฯ กล่าวว่าหาได้หมายถึงชวนเสพสาสุราเมรัยไม่ เพราะตัวโอมาร์ก็ไม่ดื่มน้ำเมา เป็นแต่อุปไมยเพราะน้ำองุ่นมีรสเป็นน้ำเมาแต่สดชื่น โอชา ทำนองเบญจพิระกามะคุณ คือสรรหาเหตุที่ให้ความเพลิดเพลินด้วยชั้นทั้ง 5 คือ หู ตา จมูก ลิ้น กายและยังทำใจให้เป็นสุขอีกด้วย เรื่องเหล้าองุ่นนี้ วินัส กิติรังษี ตีความตามฉบับของเกรฟส์และอาลี ซาห์ว่า หมายถึงความดื่มด่ำในความรักที่มีต่อพระเจ้า

นอกจากนี้ กรมพระนราธิปฯ ยังทรงมีความเชื่อว่าคดียามคิดว่าชีวิตมนุษย์จะไม่สูญหากผู้นั้นสามารถตรัสรู้ธรรมดาโลกวิสัย เหมือนดอกไม้ที่บานแล้วจะไม่มีวันเหี่ยวเฉาวันวันรันดร² ดังที่บรรยายในโคลงบทที่ 31 ว่า

สนั่นเสียง, เคียงแท่นมือ	นางนอน เสมอณา
“สุมาลย์, จักบาน, อรชร	ต่อเช้า”
สาวสดุ้ง, วาบลลวงสมร	เมลิองแว่ว ถวิลแฮ
“สุมาลย์, ที่บาน, แล้วเจ้า	เล็กม้วยนิรันดร” ฯ

Another Voice, when I am sleeping, cries,
The Flower should open with the morning skies
And a retreating whisper, as I wake
The Flower that once has blown for ever dies.³

¹ รุไบยาค, หน้า 37.

² อ่านคำอธิบายโคลงที่ 31, รุไบยาค, หน้า 270.

³ Edward Fitzgerald, Rubaiyat of Omar Khayyam, 2nd ed; 1868 ดู รุไบยาค, โคลงบทที่ 26 หน้า 371.

ไอ้อก, ชุ่นรททั้ง	หวังสวรรค์ ลอรา
เห็นแต่มี, ชีวัน	วายบัวน
มีจริง, สิ่งเดียวอัน	อันปด ปวงแฮ
“สุมาลย์, ที่บาน, แล้วล้วน	เล็กม้วยนิรันดร”

Oh threats of Hell and Hopes of Paradise

One thing at least in certain-this life flies:

One thing is certain and the Rest is lies;

The Flower that once is blown for ever dies.

ในข้อนี้ กรมพระนราธิป ทรงตีความหมายเข้าหาพุทธศาสนาว่า สิ่งที่ค้ายามกล่าวถึงตรงกับความคิดเรื่อง “พระนิพพาน” อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงแนะนำหนทางไปสู่นิพพานว่า ให้สมาทานศีล ละทิ้งบาปกรรม และทำจิตใจให้ผ่องแผ้ว ทำใจให้คุ้นเคยกับความเป็นธรรมดาธรรมชาติของโลก ฝึกสังขารจนเลิกความหลงที่ถือว่าตัวเป็นของตัวตามสมมุติเด็ดขาด หากทำได้เช่นนี้ จะหลุดพ้นไปจากภาวะแห่งความเปลี่ยนแปลงอันเป็นธรรมดาโลก

กรมพระนราธิป ได้กล่าวไว้ว่า โอมาร์ ค้ายาม ไม่มีโอกาสพบพระพุทธศาสนา หากพบคงไม่กล้าเหยียดหยันล้อเล่น เช่น ศาสนาคริสต์และอิสลาม แต่โอมาร์ ค้ายามก็เห็นจะไม่คิดไปถึงพระนิพพาน ซึ่งก็ไม่นำคำเหน็ดเหนื่อยนี้ เพราะพุทธศาสนิกชนทุกวันนี้ ที่จะคิดไปถึงพระนิพพานจริง ๆ จัง ๆ ไม่ใคร่มี โอมาร์ ค้ายามเห็นปลายชีวิตเพียงขาดใจเท่านั้นแล้ว โฉนเลยจะยอมเสียเวลาคุ้มอันเป็นดวงชีวิตของโอมาร์ ไปตะกายพยายามเจริญสมณะธรรมเอาพระนฤพานได้แล้ว²

ด้วยเหตุที่ปรัชญาของค้ายามมีส่วนคล้ายคลึงกับพุทธศาสนา ทำให้ กรมพระนราธิป สนใจที่จะแปลรุไบยัตออกเป็น พากย์ไทย ดังที่กล่าวไว้ว่า

“การแปลเรื่องเค้าความรู้ไบยัต ของโอมาร์ ค้ายาม มหาควีโหราจารย์ กรุงเปอร์เซีย มารจนมาเป็นโคลงสุภาพสยามคู่กันอันนี้ไม่บาปฤา กลับจะเป็นบุญด้วยซ้ำไป แม้ไม่ใช่ทางพระพุทธศาสนาเบกซ์ ก็ใกล้พระพุทธศาสนามากกว่าใกล้ศาสนาอิสลามฤาศาสนาคริสต์ และใกล้กว่าพระพุทธศาสนาเองที่ยากแก่ตาเถา ถ้าพวกที่มงายหลับตาเชื่อกันนั้นเสียอีก แทบจะเปรียบว่าพวกใกล้ทองคำกว่าดีบุก ฉะนั้นก็เกือบจะว่าได้³

¹ เด่มเดียวกัน, โคลงบทที่ 66, หน้า 370.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 32.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 30.

นอกจากรุไบยัตฉบับพากย์ไทยพระนิพนธ์ของกรมพระนราธิปฯ ซึ่งได้รับความนิยมมาก พิมพ์เผยแพร่แล้วถึงหกครั้ง (ส่วนใหญ่พิมพ์แจกในงานศพ เห็นจะเป็นเพราะหนังสือนี้กล่าวถึงความไม่ยั่งยืนของสังขาร) ยังมีคนไทย คนอื่น ๆ แปลรุไบยัตอีกหลายสำนวน เช่น “รุ่งทิวา” ถอดรุไบยัตฉบับของ Richard de Gallienne เป็นร้อยแก้ว ให้ชื่อว่า “กุหลาบเหลืองจากเปอร์เซีย” (The Yellow Rose from Persia) ลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์รายปักษ์ “สตรีสาร” ปีที่ 10 ฉบับ 210 (มีนาคม, 2500) ถึงปีที่ 11 ฉบับที่ 236 (เมษายน, 2501) “รุ่งทิวา” ได้เขียนไว้ในคำนำว่า

“...โอมาร์ กวีชาวเปอร์เซียผู้ได้รับงานบทกลอนเหล่านี้ พิตซ์เจอร์ลด์ได้เลือกสรรนำมา ร้อยกรองขึ้นเป็นกุหลาบร้อยกับหนึ่งกลีบ (หมายถึงจำนวนบทรุไบยัต ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 3, 4, 5 ของ Fitzgerald) สีม่วงเหมือนพลอยสีตะแบกงามหรรษา และหอมหวานหาที่เปรียบมิได้ แต่ยั้งทั้งกลีบร่วงไว้อีกมากมาย และจากกลีบร่วงเหล่านี้เป็นส่วนใหญ่ที่ Richard de Gallienne ได้เสกสรรคกุหลาบเหลืองดอกน้อยนี้

ใจความส่วนใหญ่ แสดงว่าค้ายามมีความคิดแบบคนนอกศาสนา เข้าใจโลกหน้า สวรรค์ นรก และหลักการบางเรื่องแบบวัตถุนิยมเกินไป ดิเรก กุลสิริสวัสดิ์ มีความเห็นว่าเป็นมิจฉาทิฐิ ค้ายามพุ่งออกนอกทางและบางตอนในรุไบยัตด้วยซ้ำ ที่ว่าค้ายามรู้ศาสนาดี แล้วปฏิบัติเช่นนี้จึงยังเป็นที่น่าสงสัย²

ตัวอย่างการแปลเป็นร้อยแก้ว

บทที่ 23 “คนพูดถึงสวรรค์ ไม่มีสวรรค์นอกจากที่นี่
คนพูดถึงนรก ไม่มีนรกนอกจากที่นี่
คนพูดถึงโลกหน้า และชาติหน้า
ที่รัก ไม่มีชีวิตหน้านอกจากชีวิตนี้”

บทที่ 30 “คัมภีร์ไก่อห่านหรือ ทำไมลองมาสอนฉันซิ
หนังสือเก่าแก่งดงามที่บดบังความผิดพลาด
คนนอกศาสนานั้นแหละ รู้คัมภีร์ดีที่สุด”

---

¹ “รุ่งทิวา” “กุหลาบเหลืองจากเปอร์เซีย” “สตรีสาร” ปีที่ 10 ฉบับ 210 (มีนาคม 2500), 38.

² ภาษาและหนังสือ, หน้า 101.

รูไบยาดอีกสำนวนหนึ่งคือ สำนวนของ แคน สังกิต (พิมาน แจ่มจรัส) ถอดความจากฉบับภาษาอังกฤษของฟิตซ์เจอร์ลด์แต่งเป็นกลอนแปด ลงพิมพ์ในหนังสือ “มหาวิทยาลัย” ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 วันที่ 19 มิถุนายน 2500 จันทรที่ 5 สิงหาคม 2506 รวม 53 บท ต่อมาได้รวมตีพิมพ์เป็นเล่มยาว 101 บท ให้ชื่อว่ารูไบยาดของโอมาร์ คัยยาม ต่อมา “วิทยาสาร” นำมาตีพิมพ์ใหม่ ในฉบับเดือนตุลาคม 2506 ให้ชื่อเรื่องใหม่ว่า “คนตรีแห่งชีวิต”

ใจความส่วนใหญ่ตรงกับฉบับของฟิตซ์เจอร์ลด์ ที่มีคิดว่าให้หาความสุขให้มากที่สุด เพราะไม่ช้าเราก็ตาย ไม่เชื่อในพระเจ้า นรก สวรรค์ มีอยู่ไม่กี่บทที่อาศัยเค้าของรูไบยาดตามมโนภาพของฟิตซ์เจอร์ลด์ นอกนั้นได้แต่งใหม่ทั้งสิ้น ดังเช่นที่ แคน สังกิต กล่าวไว้ในคำนำว่า

“ในการถอดความเป็นภาษาไทย ผู้ถอดความไม่ได้คำนึงถึงอรรถมากไปกว่ารส คำโบราณและชื่อเฉพาะได้ตัดทิ้งเสียเกือบหมด แม้กึ่งนั้นรสชาติ ก็ยังแปร่งปร่างชอบกล ถ้าเปรียบเทียบเหล่าก็เห็นจะเป็นเพราะเติมโซดามากไป ดังนั้น ถ้าท่านต้องการทั้งอรรถ และรสที่แท้จริงก็เห็นจะต้องแสวงหาเหล่านั้นแท้และดั้งเดิมของ โอมาร์ คัยยาม ขอให้ถือเสียว่า “รูไบยาดฉบับนี้เขียนขึ้นใหม่ด้วยบรรยากาศของคนไทย...”¹

นอกจากนี้ยังมี รูไบยาด ฉบับของวินัส กิติรังษี แปลจากต้นฉบับภาษาอังกฤษของ โรเบิร์ต เกรฟส์ กวีอังกฤษ และโอมาร์ อาลี ซาห์ นักปราชญ์ชาวเปอร์เซีย กล่าวกันว่าเป็นฉบับที่มีเนื้อความตรงกับของโอมาร์ คัยยาม

ความนิยมในการอ่านรูไบยาดในหมู่ของผู้รู้หนังสือมีมาก เพราะเป็นหนังสือปรัชญาให้ข้อคิดคติธรรมในการดำรงชีวิต และยังชวนให้ความคิดสติปัญญาในการตีความหมายอันลึกซึ้งที่คัยยามซ่อนเอาไว้ด้วย สมดังที่กรมพระนราธิปฯ กล่าวไว้ว่า

“อ่านแล้วชวนตรอง ตรองแล้วชวนฉลาด ฉลาดแล้วชวนได้บุญญาได้บาป สุดแท้แต่กิเลสจะบิดไป เป็นโคลงน่าอ่านของนักปราชญ์ เป็นยานอนหลับของคนโง่แกมหยิ่ง เป็นดุริยางค์เพื่อนเหงาของกวี เป็นเครื่องแก้ของโซด เป็นยาขมของเด็ก แลบางทีก็อาจจะเป็นเหยื่อครหาของคนอยากจะครหาได้อีกด้วย เหมือนกันกะอาจจะเป็นเหยื่อประโยชน์ของปรีชาญาณฉันนั้น”²

¹ แคน สังกิต (พิมาน แจ่มจรัส). รูไบยาดของโอมาร์ คัยยาม (พระนคร : โรงพิมพ์เฟื่องนคร., 2506) หน้า 3.

² รูไบยาด, หน้า 33.

อิทธิพลวรรณคดีอาหรับ

อาหรับราตรี

เป็นนิทานที่มีชื่อเสียงของอาหรับ ได้รับการแปลเป็นภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส และแพร่หลายออกไปอย่างกว้างขวาง เหตุผลในการแปลออกเป็นภาษาต่าง ๆ ทั่วโลก เห็นจะเป็นทำนองที่ ท่านเสฐียรโกเศศแถลงไว้ในคำนำในการแปลเป็นภาษาไทยของท่านว่า

“เรื่องอาหรับราตรีนิยายนี้ เป็นหมวดหนังสืออ่านเล่นก็จริงแล้ว แต่ท่านกวีเชิงปราชญ์หนังสือผู้ลือนามทุกชาติ ทุกภาษาย่อมเห็นว่าเป็นหมวดนิยายที่ดี จึงได้แปลถ่ายทอด ๆ กันไปเป็นภาษาของตน ประโยชน์ในเบื้องต้นสำหรับผู้่านที่รักวิชาหนังสือ ก็คือหนุนความรู้ทางวรรณวิจารณ์ให้มีขีดเขยิบให้สูงกว่าที่มีอยู่เป็นทุนเดิม เพิ่มเติมโฆหารให้น่าฟังเป็นข้อใหญ่ใจความ กระตุ้นความพยายามของนักเลงหนังสือให้ช่วยกันเขียนเรื่องที่เป็นประโยชน์สำหรับเพิ่มพูนความรู้แก่ชาติ”

ประวัติการแต่งของหนังสือเล่มนี้ มีกล่าวไว้ใน “แจ้งความ” พระราชนิพนธ์ของรัชกาลที่ 5 ในหนังสือลิลิตนิทราชาคริตว่า เป็นนิทานชื่อ Arabian Night's Entertainments เป็นเรื่องรวบรวมนิทานต่าง ๆ ในประเทศทางตะวันตกของไทย คือ อินเดีย เปอร์เซีย อาหรับ ฯลฯ เมื่อ ค.ศ. 1829 บารอน เดอ ซาซี (Baron de Sacy) ได้กล่าวหาหนังสือนี้ได้แต่งในเมืองไซเรีย (Syria) ก่อนด้วยถ้อยคำสามัญในเมืองนั้น แต่ผู้แต่งเดิมนั้นทำไปไม่ตลอด มีผู้แต่งเพิ่มเติมแทรกแซงลงอีก แต่จะสังเกตว่าแทรกลงแห่งใด ต่อลงที่แห่งใด ทำที่เมืองใดบ้างนั้น ก็สังเกตไม่ได้ ด้วยสำนวนคล้ายคลึงกัน นิทานนั้นก็แปลกบ้างใหม่บ้าง แต่หนังสือเล่มนี้คงตกอยู่ที่อียิปต์เป็นที่สุด หนังสือเล่มนี้ปรากฏเป็นครั้งแรกในยุโรป เมื่ออันทอนี่ กัลแลนด์ (Antony Galland) ชาวฝรั่งเศสได้แปลและตีพิมพ์หนังสือเล่มนี้ในปารีส ใช้เวลาแปลอยู่ 14 ปี จึงแล้วเสร็จให้ชื่อว่า “พันหนึ่งราตรีของอาหรับ (Thousand and one nights Arabian Stories, translated into French) ต่อมาก็มีผู้แปลเป็นภาษาอังกฤษ เช่น เมื่อ ค.ศ. 1839 William Lane แปลจากภาษาอาหรับ ให้ชื่อว่า The Arabian night's Entertainments และก็ได้แพร่หลายไปในหมู่ผู้รู้ภาษาทั้งสองนี้

หนังสือฉบับนี้ต้นเดิมไม่ทราบใครเป็นผู้แต่ง แต่งเมื่อใด มีผู้สันนิษฐานว่าเห็นลักษณะ 3 อย่าง คือกล่าวถึงความงามและสมบัติศฤงคารใด ๆ เหมือนสำนวนในอินเดีย ในด้านถ้อยคำที่กล่าวถึง เรื่องน้ำใจความรัก ความอ่อนหวานซึ่งเป็นอาการของผู้หญิง เหมือนมาแต่สำนวนชาวเปอร์เซีย สำนวนถ้อยคำที่ว่าเรื่องกินอยู่ เล่ห์กลมารยา ไหวพริบต่าง ๆ ดูเหมือนเป็นสำนวนอาหรับ

พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร ทรงสันนิษฐานเรื่องที่มาของนิทานเปอร์เซียเล่มนี้ซึ่งสรุปความเห็นได้ว่ามีเหตุอันน่าเชื่อว่า คำมูลของนิทานเรื่องนี้มาจากอินเดีย จากอินเดียได้ดัดแปลง

¹ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, “แจ้งความ” ลิลิตนิทราชาคริต (พระนคร : กรมวิชาการ, 2502) หน้า 13-17.

แต่งเติมให้หน้าตาเป็นอาหรับ และจากอาหรับได้เลยไปทางตะวันตกจนถึงกรีกซึ่งแปรรูปไปเป็นนิทานอีสป ทั้งนี้เพราะ

1. อินเดียโบราณมีวิธีเล่านิทานสุภาษิต โดยตั้งนิทานเรื่องใหญ่ไว้เรื่องหนึ่งเป็นโครงภายนอก แล้วคนในนิทานนั้นค่อยเล่านิทานซ้อนลงไป และในนิทานซ้อนยังมีนิทานซ้อนกันต่อไปอีก

2. คำเรื่องของนิทานอาหรับ ตรงกับนิทานสุภาษิตภาษาสันสกฤตและบาลีในอินเดียหลายเรื่อง ที่ปรากฏในคัมภีร์ปัญจตันตระและหิโตปเทศ และมีอีกหลายเรื่องที่ไม่ตรงกับนิทานสันสกฤตใด ๆ แต่ไพเราะตรงกับนิทานของไทย ซึ่งได้มาจากมัธยมประเทศแล้วมีผู้นำมาแต่งเป็นภาษาไทย ตั้งแต่เมื่อใดไม่ปรากฏ เรียกกันว่า ปกรณัม มีเรื่องน่าซึ่งเป็นโครงเรื่องนอก เป็นเรื่องของนางตันไตรยผู้เสียสละตนเองเพื่อผู้อื่นเข้าไปเป็นบาทบริจาริกาแก่พระราชินี และนางได้เล่านิทานถวายคืนละเรื่อง 7 เรื่องกับนิทานซ้อนอีก 4 เรื่อง พระราชาแห่งปาฏลีบุตรก็พอพระทัยทรงยกย่องนาง โดยพระราชทานอภิเษกเป็นพระอัครมเหสี แล้วนางก็ยังเล่านิทานถวายต่อไปอีก นิทานเรื่องหนึ่งที่น่ามาเป็นชื่อหนังสือคือ เรื่องโคนนทก ซึ่งเป็นเรื่องคล้ายกับเรื่องโคนันทิวศาลในอรรถกถาชาดก ชื่อกัณท์ชาดกซึ่งเป็นเรื่องที่ 29 ในอภินิหารคัมภีร์เรื่องว่าพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นโคดำ สอนองคุณยายแก่ผู้เลี้ยง

ดิเรก กุลศิริสวัสดิ์ มีความเห็นเพิ่มเติมว่า เรื่องอาหรับราตรี หรือในชื่อภาษาอาหรับว่า อัลฟีลียละฮู วัลยัลละฮู ไม่ใช่ของผู้แต่งคนเดียวและไม่ใช่ของอาหรับล้วน ๆ หากประมวลเรื่องต่าง ๆ ที่มีเค้าจากอินเดีย เปอร์เซีย อียิปต์ ตุรกี โรมันและบาบิโลเนีย เห็นได้จากชื่อต่าง ๆ ที่ปรากฏในนั้น เป็นภาษาของหลายชาติ และต้นเรื่องของนิยายนี้มีเค้าส่วนมาจากนิยายโบราณของเปอร์เซีย ชื่อ ฮะซาร์อัฟसानะฮู (Hazar Afsanah) เป็นศัพท์เปอร์เซีย ฮะซาร์ แปลว่า หนึ่งพัน อัฟसानะฮู แปลว่า นิยาย แต่เดิมนิยายนี้มีชื่อว่า อัลฟี ลียละฮู-พันราตรี และไม่ได้เจาะจงว่าจะต้องหนึ่งพันเรื่อง หากหมายให้เข้าใจว่ามีเรื่องมาก ต่อมาผู้เพิ่มให้เท่าตัวเลขเป็น พันเอ็ดราตรี-อัลฟี ลียละฮู วัลยัลละฮู สาเหตุที่เพิ่มเติมอีกหนึ่งนั้น อาจเนื่องจากการถือของพวกซิวฮางพวกที่ควรให้มีเลขที่

ข้อสันนิษฐานของนักวรรณคดีไทยทั้งสองท่านคงจะทำให้พอมองเห็นป่อเกิดของเรื่องอาหรับราตรีได้ชัดเจนขึ้น

นิทานอาหรับราตรีเป็นป่อเกิดแห่งวรรณคดีไทยหลายเล่ม ที่มีชื่อเสียงได้แก่

1. ลิลิตนันทราชากริต
2. อาหรับ ตรีประโลมโลก (คำกลอน)
3. ทศมนตรี
4. อาหรับราตรี (ความเรียง)

¹ ดิเรก กุลศิริสวัสดิ์, "ความสัมพันธ์ของมุสลิมในไทย" ภาษาและหนังสือ 5 : (มกราคม, 2507) หน้า 93.

ลิลิตนิทราชาคริต

นิทานเรื่องอาหรับราตรีเข้ามารู้จักกันในประเทศไทยครั้งแรก เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงนำนิทานเรื่องหนึ่งในพันหนึ่งราตรี คือเรื่อง THE SLEEPER AWAKEN มาแปลเป็นภาษาไทย และทรงพระราชนิพนธ์ด้วยคำประพันธ์ประเภทลิลิต ให้ชื่อว่า ลิลิตนิทราชาคริต พิมพ์เพื่อพระราชทานแจกแก่พระบรมวงศานุวงศ์ในงานมงคลปีใหม่ พ.ศ. 2422 โดยทรงใช้เวลาในการพระราชนิพนธ์เพียง 29 วัน

นิทานเรื่องนี้เป็นเรื่องตลกขบขัน ทรงพระราชนิพนธ์โดยรักษาเนื้อเรื่องตามที่กล่าวไว้ในต้นฉบับเดิม เนื้อเรื่องมีดังนี้

พระเจ้าฮารูนออลราชจิด หรือองค์กาหลิบเป็นกษัตริย์ผู้มีน้ำพระทัยดี เอาพระทัยใส่ในการปกครองไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินด้วยความเป็นธรรม พระองค์ชอบปลอมพระองค์เป็นคนสามัญท่องเที่ยวไปทั่วพระนครแบกแดดเพื่อตรวจดูทุกข์สุขของราษฎร คราวหนึ่งได้พบกับอาบูหะซัน ทายาทนายพาณิชย์ผู้มั่งคั่ง อาบูหะซันเป็นคนรักสนุก ชอบคบหาสมาคมกับเพื่อนฝูง เป็นคนใจกว้างขวางและรักความยุติธรรม หลังจากสนทนาปราศรัยกันแล้ว กาหลิบพบว่าอาบูหะซันเป็นคนดี จึงคิดเล่นสนุก โดยลอบวางยาแล้วนำอาบูหะซันเข้าวัง ทรงกำชับกับสนมกำนัลและข้าทาสต่าง ๆ ให้ปฏิบัติต่ออาบูหะซันตามที่ปฏิบัติต่อองค์กาหลิบ เพื่อหลอกอาบูเป็นเวลา 1 วัน ในฐานะองค์กาหลิบชั่ว 1 วัน อาบูหะซันได้ออกวาระราชการตัดสินใจต่าง ๆ ด้วยความยุติธรรม และสั่งลงโทษผู้ที่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนอีก 1 เดือนต่อมา องค์กาหลิบลอบวางยานำตัวอาบูหะซันเข้าวังอีกเพื่อความสำราญพระราชหฤทัย แต่คราวนี้ไม่อาจลั่นความขบขันที่แอบดูอาบูหะซันเคลิ้มตนว่าเป็นกาหลิบได้ จึงทรงพระสรวลเสียดัง อาบูหะซันตื่นจากความฝัน องค์กาหลิบได้ซุบเสียดังอาบูหะซันไว้รับราชการและได้จัดการแต่งงานอาบูหะซันกับนางนอชาตอล อีวัตต์ ข้าหลวงของราชินี ตอนท้ายเรื่อง อาบูหะซันและภรรยาหลอกเอาเงินพระราชทานจากกาหลิบและราชินีโดยแก้งทำเป็นตาย แต่กาหลิบจับกลโกงได้

ถึงแม้เรื่องเดิมจะเป็นเรื่องสนุกขบขัน แต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแสดงให้เห็นว่ามีคติสอนใจหลายประการ เช่น เรื่องการคบเพื่อน การเข้ารับราชการ ความรักของแม่ที่มีต่อลูก ฯลฯ อย่างเช่นตอนนางจอบแก้วสอนอาบูหะซันเรื่องการคบเพื่อน ทรงนำโคลงโลกนิติมาแทรกไว้อย่างเหมาะสม

เพื่อนกินสินทรัพย์แล้ว	แห่งนี้
ห่างายหลายหมื่นมี	มากได้
เพื่อนตายถ่ายแทนชี	วาอาตม์
หายากฝากผีไ้	ยากแท้จักหา

ความหมายในเรื่องนี้	หะซัน
คบเพื่อนมากมายครั้น	นับร้อย
ยามขัดสลดพลัน	เพลงหมด
คนบ่มีคุณน้อย	หนึ่งให้ภัยชู
คบภูษเรศเจ้า	ธรรณี ดลฤา
อาจสั่งเป็นกษัตริย์	ดุจพว่อง
คบถูกที่คนดี	เดียวดูจ ร้อยแซ
คบเพื่อนจำเพียรต้อง	เลือกซ้ำหลายครา
เวลามีสุขสัน	เหลือเหลือ
ปล่อยจิตคิดละเลิง	โล่งแล้ว
ถึงทุกข์แทบปนเปิง	เปลืองชีพ
เพื่อนักมักไม่แคล้ว	เหตุร้ายเร็วถึง
ค่านิ่งรู้สึกแล้ว	ละพยศ เสียเฮย
ดีจึงกลับปรากฏ	อีกครั้ง
ลุลลาภตราบตัวปลด	ปลงชีพ
ควรหยุดสติยัง	อย่าเดินตื่นบุญ

เนื่องจากวรรณคดีเรื่องนี้ไม่ใช่วรรณคดีไทย ฉะนั้นจึงแสดงให้เห็นวัฒนธรรมและประเพณีของอิสลามหลายประการ เช่น

1. **นมาศ** คือการไหว้พระอย่างอิสลาม คนไทยทั่วไปเรียกว่า ละหมาด การนมาศ คือ นมัสการต่อพระผู้เป็นเจ้า ซึ่งมุสลิมทุกคนไม่ว่าชายหญิงที่บรรลุนิติภาวะแล้ว ต้องปฏิบัติตามโดยเคร่งครัด กำหนดว่าวันหนึ่งต้องปฏิบัติ 5 เวลาคือ ก่อนรุ่งอรุณ ก่อนเที่ยง บ่าย หลังพระอาทิตย์ตก และพลบค่ำ การทำละหมาด ถือความสะอาดเป็นสิ่งสำคัญทั้งกายและใจ ต้องชำระร่างกายให้สะอาดหมดจด ตกแต่งร่างกายด้วยเสื้อผ้าสะอาด นุ่งห่มเรียบร้อย และยื่นหันหน้าไปทางเมืองเมกกะ เพราะถือว่าเป็นศูนย์กลางร่วมกันของศาสนาอิสลาม การประกอบพิธีนมาศในลิลิตนิทราชาคริต ก็เป็นตอนที่อาบูหะซันถูกวางยาสลบนำตัวเข้ามาในวัง และถูกสมมุติให้เป็นองค์กาหลิบ พนักงานมหาดเล็กมาปลุกให้ลุกขึ้นประกอบพิธีนมาศในตอนเช้า

2. **การดื่มน้ำเมา** เป็นข้อห้ามทางศาสนาอิสลาม แต่ในเรื่องนิทราชาคริตทุกฉบับกล่าวว่าอาบูดิมเฮล้า ฉบับของไทยก็ไม่ได้แก้ไข พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวท่านได้ทรงพระราชนิพนธ์ไปตามต้นฉบับภาษาอังกฤษ

3. **การทักทายและการแสดงความเคารพ** ภาษาไทยใช้سلامตรงกับของอาหรับว่าอิสลามอะลัยกุม แปลความว่า ความสันติจงมีแต่ท่าน เป็นคำทักทายก่อนจะสนทนาปราศรัยใด ๆ

ตามประเพณีจะมีการสัมผัสมือ โดยใช้มือทั้งสองข้างสัมผัสกัน แล้วใช้ฝ่ามือแต่หน้าผากของ
ตน เช่น

ไปวายน้ำเนตรพร้อย	พรา้พรู
จนจินายอาบ	วาบว่า
เอ็นดูแก่แม่ดู	จักมอด ม้วยนา
ยกหัตถ์สะลาม น้ำ	เนตรล้นลามไหล

4. การปิดประตูบ้านและเรื่องอำนาจปีศาจและมารร้าย เป็นธรรมเนียมกล่าวไว้ในหะ
ดิษ (Hadis) คือพระวามะของพระนามิมะหะหมัดว่าให้ปิดประตูในตอนค่ำ ขณะปิดประตูให้กล่าวพระ
นามของพระผู้เป็นเจ้าของบ้านเพราะปีศาจจะไม่สามารถเปิดประตูที่ปิดในพระนามของพระผู้เป็นเจ้าของบ้าน

ด้วยเหตุนี้อาบูหะซัน จึงสั่งองค์กาหลิบซึ่งปลอมมาเป็นพ่อค้าว่า จะต้องปิดประตูบ้านก่อนออก
ไป เพราะในคราวที่อาบูรับพ่อค้ามาเลี้ยงสุรอาหารครั้งแรก เมื่อพ่อค้าไปแล้วอาบูกลับสติปัญญา
คิดว่าตนเป็นองค์กาหลิบ และได้ทุบตีมารดาจนถูกจองจำ อาบูกล่าวโทษว่าเป็นเพราะพ่อค้าไม่ปิด
ประตู เมื่อออกไปจากบ้านทำให้ปีศาจร้ายมาเข้าสิงในตัวเขาจนเกิดวิปริตปัญญา อาบูจะอนุญาตให้
พ่อค้า (ปลอม) ไปที่บ้านได้เมื่อพ่อค้าสัญญาว่าจะไม่ลืมปิดประตูอีก

ประสงค์แห่งท่านนั้น	เรารับ
แต่จะขอกำชับ	ท่านไว้
จากสถานท่านจงหับ	ทวารแห่ง เรานา
ปีศาจจักไม่ได้	ช่องร้ายท่าเรา

5. ประเพณีการแต่งงาน มีกล่าวไว้ตอนจัดงานวิวาห์ระหว่างอาบูหะซันและนางนอ
ชาตอล อัดัด บรรยายว่าทำการสมโภชเป็นเวลา 9 วัน วันที่ 10 เป็นวันประกอบพิธี ป่าสาวจะ
มาปฏิบัติตนเป็นสามีภรรยาหันต่อหน้าพระ (อิมาน) พระประกาศความเป็นสามีภรรยาเสร็จแล้ว
มีการฉลอง เจ้าสาวแต่งตัวออกมาฟังมหรสพ 7 ครั้ง โดยเปลี่ยนเครื่องแต่งตัวและเครื่องประดับทุก
ครั้งตามสี่ประจำวันจนครบ 7 วัน เป็นอันเสร็จพิธี

6. ประเพณีงานศพ มีกล่าวไว้ตอนอาบูหะซันและนางนอชาตอล อัดัด แกล้งทำเป็น
ตาย บรรยายการตั้งศพว่าต้องหันเท้าไปทางเมืองเมกกะ อันเป็นเมืองศูนย์กลางศาสนา
อิสลาม

แต่ถึงแม้ว่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ จะทรงมีพระบรมราชโองบายไว้ในตอนต้นของ
คำประพันธ์เรื่องนี้ว่า ทรงดำเนินเรื่องตรงตามต้นฉบับ และได้ศึกษาขนบธรรมเนียมบางอย่างของ

เปอร์เซียและอาหรับไว้อย่างเต็มที่ แต่หนังสือลิลิตนิทราชาคริตก็เป็นเช่นเดียวกับวรรณกรรมอื่น ๆ บางเล่มที่เรารับมาจากต่างประเทศ กล่าวคือเรารับมาแต่เค้าโครงเรื่อง ซึ่งกวีก็พยายามจะรักษาต้นฉบับเดิมให้ครบถ้วนที่สุด แต่ในขณะที่เดียวกันก็อดที่จะแทรกลักษณะธรรมเนียมนิยมแบบไทย ๆ ลงไปไม่ได้ ซึ่งในบางครั้งก็ขัดกับเรื่องเดิม อย่างเช่น

1. ในศาสนาอิสลามห้ามเรื่องการสร้างเหมือนสิ่งมีชีวิต ไม่ว่าจะรูปสัตว์หรือรูปคน ในตอนที่อาบูถูกนำเข้าวังครั้งแรกหลังจากที่อาบูเคลิบเคลิ้มตามคำขอขาราชบริพารว่าตนคือองค์กาหลิบเมครอ ขุนนางผู้ใหญ่ฝ่ายราชสำนักก็นำอาบูหะซันชมห้องต่าง ๆ ในพระราชวัง และได้พาไปชมห้องใหญ่ห้องหนึ่ง ซึ่งตกแต่งอย่างสวยงามด้วยหินประดับที่มีค่า และรูปภาพสวย ๆ ในฉบับภาษาอังกฤษที่แปลมาจากภาษาอาหรับก็ได้บรรยายว่ารูปภาพนั้นคือภาพอะไรบ้าง บอกเพียงแต่ว่า "a variety of splendid pictures" แต่ในฉบับพระราชนิพนธ์ รัชกาลที่ 5 ทรงพรรณนาให้เห็นภาพจนไว้วางใจว่าเป็นรูปสัตว์นานาชนิด และรูปคนนานาชาติ

"เติมรูปเขวงเลขา มีนาคาเขาไม้ รูปสัตว์ไสวอย่างเป็น เห็นดูจโยนแผ่นผก รูปคนนานกอนกอนันท์ รูปคนสรรพภาษา สีน่ายาสดสร้าง ดูกระจ่างเจริญเนตร"

2. ทรงเปรียบเทียบความงามของสถานที่โดยใช้ทัศนคติแบบธรรมเนียมนิยมของไทย คือชมว่าสวยราวกับสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เช่นที่อาบูชมพระราชวังของกาหลิบว่า

- ชมบุญญามากแท้	จักพบประสบแม้
ตั้งได้วิมานอินทร์	แลนา
- ให้ยั่วชวนหยุดภัย	ดูนางในวิมานอินทร์
บรรสานพิณพิพย์ผยอง	ถวายเป็นองค์เทพให้
สมเด็จพระมโหฬารให้	ท่านท้าวสราญรมย์ แลนา

3. ในบทสลกของอาบู ที่ทำให้องค์กาหลิบกลั่นความขบขันไว้ไม่ได้ ต้องทรงพระสรวลในที่สุด จึงได้รู้ความจริงกันว่าอาบูถูกกาหลิบหลอกเล่น คือบทที่อาบูเคลิบเคลิ้มเมามายจนลุกขึ้นมาเดินรำกับนางกำนัล แต่การรำรำนั้นก็ได้รำรำด้วยศิลปะของอาหรับ แต่กลับรำฉุยฉายพราหมณ์ของไทย แล้วก็รำผัดจิงหะพินพาทย์ด้วย ฉะนั้นจะเห็นว่า ในบทบรรยาย พระผู้ทรงนิพนธ์ทรงพรรณนาโดยใช้ฉากและบรรยากาศแบบไทย ๆ ละเคล้าไปกับการบรรยายแบบอาหรับ ซึ่งสิ่งนี้เป็นสิ่งที่ทรงดัดแปลงขึ้นเองเพื่อให้ผู้อ่านที่เป็นคนไทยรู้สึกคุ้นเคยและได้บรรยากาศ

4. นอกจากนี้แล้ว ยังมีส่วนที่ทรงพระราชนิพนธ์เพิ่มเติมขึ้นจากเนื้อเรื่องเดิมอีก ได้แก่ตอนที่ เป็นคำสั่งสอน คติธรรม บทสุภาสิต เช่น โอวาทของมารดาของอาบูหะซัน ในเรื่องการคบเพื่อน ก็นำเอาโคลงโลกนิติของ สมเด็จพระยาเดชาติศร บทที่ 407 มาเติมเข้าไว้ดังที่ยกตัวอย่างไปแล้ว เรื่องโอวาทตอนก่อนเข้ารับราชการเรียกว่า วุฒิ 4 ประการ สำหรับข้าราชการ

ก็นำมาจากธรรมเนียมที่ยึดถือปฏิบัติกันอยู่คือ

หนึ่งมีพงศ์พื้นเมือง	เสนา นานฤา
หนึ่งเจริญชนมา	ยุแล้ว
หนึ่งเรียนรอบวิทยา	ยลทราบ เสร็จเฮย
หนึ่งยิงปัญญาแก้ว	ผ่องโลกโฉดเขลา

นอกจากนี้มัจจุรธิดี หรือธรรมะของผู้ที่รับราชการเป็นใหญ่อีก 4 ประการ ในตอนที่กล่าวถึงกษัตริย์ก็เพิ่มเติมเรื่องจตุรราชธรรม คือราชกิจ 4 ประการของพระมหากษัตริย์

5. ตอนนางนอชาตอล อ้วนดัด และอาบู่หะซัน แต่งงานกัน นอกจากจะทรงพรณาให้เห็นภาพการแต่งงานแบบอิสลามแล้ว ยังทรงเพิ่มเติมในส่วนที่เป็นการแต่งกายของเจ้าสาว ซึ่งในเรื่องมีการแต่งกายตามสีประจำวัน เนื่องจากมีพิธีที่เจ้าสาวอิสลามต้องแต่งเสื้อผ้าด้วยสีไม่ซ้ำกันตามวันทั้งเจ็ด การใช้เสื้อผ้าตลอดจนเครื่องประดับจำพวกเพชรนิลจินดาต่าง ๆ อย่างที่ทรงพรณาเอาไว้ ในตอนนี้ก็เป็นไปตามแบบอย่างที่มีปรากฏในวรรณคดีของไทยโดยทั่วไป หรือในสวัสดิรักษาคำกลอน สุภาสิตสอนหญิงของสุนทรภู่ เป็นต้น แต่ทรงให้แนวคิดใหม่ เช่นการใช้โอปอลแทนมุกดาหาร เพราะโอปอลเป็นมณีที่ทางอาหรับนิยมมากกว่า

6. นอกจากนี้ บทสังวาส บทรัก บทชมโฉม บทเกี่ยวพาราตี การคร่ำครวญรำพันถึงคนรัก มีลักษณะเป็นแบบแผนของวรรณคดีไทยทั้งสิ้น วรรณคดีเปอร์เซียไม่นิยมแสดงบทเหล่านี้ในวรรณคดีเพราะเป็นข้อห้ามทางศาสนา ทั้งนี้รวมทั้งบุคลิกภาพของพระเอกในวรรณกรรมเรื่องนี้ ก็มีลักษณะแบบพระเอกในวรรณคดีไทย คือเจ้าชู้

ความนิยมเรื่องนิทราชาคริต

พระราชนิพนธ์เรื่องลิลิตนิทราชาคริตเป็นที่นิยมมากเพราะเป็นเรื่องสนุกประการหนึ่งและเป็นพระราชนิพนธ์อีกประการหนึ่ง จึงทำให้มีการแต่งเรื่องนิทราชาคริตด้วยรูปแบบการแต่งและสำนวนอื่น ๆ ต่างกันไปอีกหลายฉบับ ได้แก่

1. บทพระราชนิพนธ์บทร้องละครเรื่องนิทราชาคริต ใช้ประกอบการเล่นละครพูดเรื่องนิทราชาคริตในวันปีใหม่ พ.ศ. 2422 การเล่นละครเรื่องนิทราชาคริต ปรากฏตามตำนานว่าปกติเมื่อถึงวันขึ้นปีใหม่เคยมีการพระราชทานเลี้ยงพระบรมวงศานุวงศ์ที่ในพระบรมมหาราชวัง บางทีก็โปรดให้นัดแต่งพระองค์แปลก ๆ บ้าง บางทีก็โปรดให้พระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการซึ่งเข้ากันเป็นสมาคม เรียกชื่อว่า “รอยแลล มายีเกล โซโซเอตี้” (ROYAL MAGICAL SOCIETY) จัดการแสดงเล่นกลหรือละครพูดเป็นงานรื่นเริงประจำปี ในงานปีใหม่ พ.ศ. 2422 ทรงพระราชดำริว่าจะพิมพ์หนังสือลิลิตนิทราชาคริต ที่ได้ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นใหม่เป็นของพระราชทานแก่พระบรมวงศานุวงศ์ จึงทรงแนะนำให้สมาคมรอยแลล มายีเกล โซโซเอตี้ เล่นละครพูดเรื่องนิทราชาคริต โปรด

ให้ปลูกโรงละครชั่วคราวขึ้นที่ปราสาทตะวันตก พระที่นั่งพิมานรัตนา จัดที่เปลี่ยนเครื่องแต่งตัวและที่
ในพระที่นั่งพิมานรัตนาเป็นที่ดู แล้วทรงเลือกสรรตัวละคร โปรดให้เข้าไปชักซ้อมหน้าพระที่นั่ง
เสด็จทรงทอดพระเนตรการชักซ้อมเนื่อง ๆ ทรงพระราชดำริว่า เรื่องบางแห่งที่ใช้เล่นละครควรจะ
เป็นการร้องเข้าป่าพาทย์ด้วยจึงจะดี จึงทรงพระราชนิพนธ์บทร้องเพิ่มเติมขึ้นสำหรับให้เล่นละครใน
ครั้งนั้นเป็นกลอนแปดบ้าง ดัดแปลงโคลงในลิลิตพระราชนิพนธ์มาใช้เป็นบทร้องบ้าง

ละครพูดเรื่องนิทราชาคริต ยังได้เล่นอีกครั้งเมื่อ พ.ศ. 2435 โดยสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช
เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ และสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ ซึ่งทรงเล่าเรียนอยู่ในโรงเรียนราชกุมาร
กับหม่อมเจ้าชายในต่างกรม ซึ่งได้ถวายไว้อีกหลายองค์ ทรงรวมกันเป็นสมาคมเรียกว่า ราชกุมาร
กตานุสรณ์ ได้เล่นเรื่องนิทราชาคริตถวายตัวที่เกาะสีชัง จับตั้งแต่แต่งงานอาบู่หะชันกับนางนอ
ชาตอล อ้วนดัด ไปจนจบ

พิจารณาตามที่กล่าวนี้ การแสดงละครพูดคราวนี้ น่าจะเป็นละครพูดสลับลำ เพราะมีบทร้อง
ประกอบด้วย มิใช่มีแต่บทพูดอย่างเดียว ส่วนตัวบทพูดนั้นไม่มี เนื่องจากการเล่นละครพูดในสมัยรัช-
กาลที่ 5 มักนำเอาวรรณคดีเก่ามาเล่น คนเล่นคิดบทเจรจาขึ้นเองเพราะรู้เรื่องวรรณคดีนั้นดีอยู่
แล้ว เล่นแล้วก็แล้วกัน จึงทราบแต่เพียงประวัติว่ามีการเล่นละครพูดในสมัยรัชกาลที่ 5 และมี
พระราชนิพนธ์บทร้องละครเรื่องนี้อยู่เท่านั้น

2. บทละครรำ หลังจากทรงพระราชนิพนธ์เรื่องลิลิตนิทราชาคริตแล้ว ในปีใดไม่ทราบ
แน่ ทรงพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้เจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรงนำเอาบทพระราชนิพนธ์
เรื่องนี้ไปคิดกระบวนเล่นเป็นละครรำ เจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรงได้มอบหมายให้ขุนจบพล-
รักษ์ (ทิม สุขยางค์) แต่งบทละครรำขึ้น โดยจับความตอนท้ายเรื่องตั้งแต่ตอนอาบู่หะชันเลี้ยงองค์
กาหลิบครั้งที่ 2 ไปจนจบเรื่อง โรงละครเจ้าพระยามหินทรฯ เล่นเรื่องนิทราชาคริตเป็นละครรำ
ก่อน แล้วโรงละครอื่น ๆ ได้เล่นตามต่อมา

3. บทเสภาอาบู่หะชัน ปรากฏว่าเมื่อทรงพระราชนิพนธ์ลิลิตนิทราชาคริตแล้ว โปรดให้พระ
ศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารียงกูร) ขอแรงกวีที่ถนัดแต่งกลอนมาช่วยกันแต่งบทเสภาเหมือนอย่าง
ที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เคยโปรดให้ขอแรงกวีมีสุนทรภู่เป็นต้น ช่วยกันแต่งเสภา
เรื่องพระราชพงศาวดารถวาย

กวีที่แต่งเสภาอาบู่หะชันมี 11 ท่านด้วยกันรับเรื่องไปแต่งคนละตอน ดังนี้

- ตอนที่ 1 หลวงพิชณูเสนี (ทองอยู่)
- ตอนที่ 2 พระยามหาอำมาตย์ (หรั่ง ศรีเพ็ญ)
- ตอนที่ 3 ขุนวิสูตรเสนี (จวง)
- ตอนที่ 4 ขุนพิณจรรย์ (อยู่)

- ตอนที่ 5 หลวงบรรหารอรรถคดี (สุด)
- ตอนที่ 6 ขุนวิสุทธเกร (ม.ร.ว.หมุ อิศรางกูรฯ)
- ตอนที่ 7 พระยาศรีสุนทรโวหาร
- ตอนที่ 8 ขุนทองสือ (ช่วง ไกรฤกษ์)
- ตอนที่ 9 หลวงเสนีพิทักษ์ (อ่วม)
- ตอนที่ 10 หลวงสโมสรพการ (ทัต ศิริสัมพันธ์)
- ตอนที่ 11 หลวงจักรปาณี (ฤกษ์)

หอพระสมุดค้นพบต้นฉบับเพียง 5 ตอนเท่านั้น เนื้อความจบแค่กาหลิบวางยาอาบู่หะชันครั้งที่ 2 คำกลอนในเสภาอาบู่หะชัน ดำเนินเรื่องตามฉบับพระราชนิพนธ์ลิลิต แต่มีบางตอนที่แปลงไปโดยใส่ธรรมเนียมแบบไทย ๆ ลงไป เช่น ในเรื่องเกี่ยวกับอาหาร คำประพันธ์ตอนหนึ่งว่า

“แล้วชวนกินรินสุรา   ทั้งแป๊ะชะกะบปลาโคเถลิง”

และอีกตอนหนึ่งว่า

“เครื่องแกกล้มแนมเนื้อโคซ่าแหละ
เนื้อแกะสดปลาแกงปลาไหล
ทั้งเปรี้ยวทั้งเผ็ดเสร็จกันไป
สำหรับได้เป็นเครื่องสุรา”

4. บทละครพูดสลับลำเรื่องอาบู่หะชัน สันนิษฐานว่าเป็นของพระองค์เจ้าทิพยอาภา ทรงนิพนธ์ในสมัยรัชกาลที่ 6 เป็นบทละครพูดสลับลำคือมีบทเจรจาของตัวละคร จึงกำหนดเป็นทำนองต่าง ๆ แบบละครปราโมทย์ยาว 4 เล่มจบ เล่มหนึ่งคือตอนหนึ่งในการแสดง ทำนองเพลงที่ใช้ขับร้องส่วนมากเป็นเพลงแขกทำนองต่าง ๆ การทรงนิพนธ์แบบนี้เป็นประโยชน์เพราะเดิมแต่งบทละครโดยแยกบทร้อง บทรำไว้เล่มหนึ่ง บทเจรจาไว้เล่มหนึ่ง ต่อมากาลเวลาทำให้สูญหายแยกจากกัน การที่ทรงพระนิพนธ์ไว้ด้วยกันในสมัยรัชกาลที่ 6 จึงเป็นประโยชน์มากแก่ผู้นำไปเล่นละครในภายหลัง

5. บทตาโบลิวังต์ดับนิทราชาคริต หรือบทลำนาดับนิทราชาคริต สมเด็จพระนริศรานุวัดติวงศ์ครั้งดำรงพระยศเป็นพระองค์เจ้าจิตรเจริญเคยทรงเล่นละครเรื่องนี้ในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อ พ.ศ. 2422 เป็นตัวนางนอชาตอล นางเอก ต่อมา พ.ศ. 2437 ทรงพระราชนิพนธ์บทตาโบลิวังต์ (Tableaux vivants) หรือเพลงดับสัน ๆ ประกอบบทหรือภาพนิ่ง (รูปภาพ) รวม 8 เรื่อง จำนวนนี้มีนิทราชาคริตเป็นเรื่องหนึ่ง โดยทรงตัดจากพระราชนิพนธ์ลิลิตนิทราชาคริต ตอนนิวาท์อาบู่หะชันกับนางนอชาตอล ยึดัด เนื้อเพลงในบทลำนาดับนิทราชาคริตกำหนดทำนองเพลงแขกไว้ถึง 5 เพลง เช่น แขกกล่อมเจ้า แขกถอนสายบัว แขกต้อยหม้อ แขกหนิง แขกเจ้าเซ็น และเพลงพราหมณ์ติดน้ำเต้า เป็นต้น

6. อาบู่หะซัน ความเรียงของนายชิต สุนทรโรยาน แปลจาก The Sleeper Awakened ของ - Ward, Lock & Co., Ltd.

นอกจากกลิตินิราชาคริตจะมีอิทธิพลทางด้านวรรณคดีดังกล่าวไปแล้ว ยังมีอิทธิพลต่อพระราชจริยวัตรในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวอีกด้วย พระราชจริยวัตรข้อนี้คือ การเสด็จประพาสต้นเพื่อสำราญพระราชอิริยาบถอย่างสามัญชน คือไม่ทรงโปรดให้มีการรับเสด็จเป็นทางราชการ ไม่ต้องจัดที่ประทับแรม สุดแต่พระราชหฤทัยจะประทับที่ใดก็ประทับที่นั่น พระราชกระยาหารก็โปรดให้ผู้ตามเสด็จจัดทำอย่างง่าย ๆ พาหนะในการเดินทางบางทีก็โปรดทรงเรือเล็กหรือเสด็จโดยสารรถไฟชั้นสามปะปนไปกับราษฎรอื่น ๆ การเสด็จประพาสต้นนั้นนอกจากจะเป็นเครื่องสำราญพระราชหฤทัยแล้ว ยังเป็นประโยชน์ต่อราชการบ้านเมือง เพราะเมื่อเสด็จปะปนไปในหมู่ราษฎรเช่นนั้น ทำให้ได้ทรงทราบคำร้องที่ราษฎรกราบบังคมทูลทุกข์สุขของตนโดยที่ไม่อาจทรงทราบได้โดยทางอื่น ทำให้ทรงแก้ไขความเดือดร้อนของราษฎร ได้ถูกต้อง การเสด็จประพาสต้นนี้จึงเป็นพระราชจริยวัตรขององค์พระมหากษัตริย์ที่ทรงรักใคร่ห่วงใยประชาชน และมุ่งจะทำนุบำรุงประชาชนให้เป็นสุข พระราชจริยวัตรข้อนี้เป็นเช่นเดียวกับองค์กาหลิบในเรื่องนิทราชาคริต ซึ่งน่าจะเป็นที่ประทับพระราชหฤทัยเป็นอย่างมาก พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเริ่มการเสด็จประพาสต้นเมื่อ พ.ศ. 2447 เป็นเวลา 25 ปีหลังจากทรงพระราชนิพนธ์เรื่องกลิตินิราชาคริต เรื่องการเสด็จประพาสต้นนี้จะอ่านได้จาก จดหมายเหตุการเสด็จประพาสต้นในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดย "นายทรงอาณุภาพ" หรือ สมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพ

อาหรับราตรีประโลมโลก

หลังจากพระราชนิพนธ์กลิตินิราชาคริตเป็นที่เผยแพร่แล้ว กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ครั้งยังทรงยศเป็นพระองค์เจ้าวรวรณาการได้ทรงแปลเรื่องอาหรับราตรีให้ชื่อภาษาไทยว่า "หนังสืออาหรับราตรีประโลมโลก" ทรงประพันธ์เป็นกลอนแปดและนิพนธ์ออกเป็นตอน ๆ คงหลายปีจึงครบบริบูรณ์

ทศมนตรี

เป็นงานนิพนธ์ร่วมกันของเสฐียรโกเศศและนาคะประทีป โดยแปลและเรียบเรียงจากต้นฉบับภาษาอังกฤษประกอบด้วยฉบับสันสกฤต พิมพ์ครั้งแรกที่โรงพิมพ์ไท ของท่านขุนโสภิตอักษรการ เมื่อ พ.ศ. 2460

ปรากฏในคำนำ¹ ตอนหนึ่งว่า นิทานทศมนตรีมีอยู่ในเรื่องพันหนึ่งราตรี (Thousand Nights and a night ตอน History of King Azadbakht and son or the ten wazirs (เรื่องกษัตริย์อาซาฟักต์และโอรส หรือมนตรีสิบคน) ในฉบับอังกฤษของ Sir Richard Burton ซึ่งแปลตามตัวจากภาษาอาหรับ เรื่องนี้ Sir Richard Burton กล่าวว่าชาวอาหรับถ่ายจากเรื่อง Bakhtyar Nameh (พักตยา

¹ เสฐียรโกเศศ - นาคะประทีป, "คำนำ" ทศมนตรี (พระนคร : คลังวิทยา, 2525) หน้า ก-ข.

นาม) ของเปอร์เซีย จำนวนมนตรี 10 คน เพื่อให้ครบสำหรับตามที่ Omar (กาหลิบ โอมาร์) แนะนำ
ว่า "บุคคลจะประกอบกรณีสสำคัญ ควรหาหรือมิตรสหายผู้มีสติปัญญาให้ได้สิบคนก่อน ถ้ามีห้าคน
ให้ปรึกษาคนละ 2 ครั้ง เมื่อมีคนเดียวให้ปรึกษาจนครบสิบคน หากไม่มีสหายจะใช้ก็จงไปหาหรือกับ
ภรรยา แต่จงเข้าใจ ถ้าเมียแนะนำอย่างไรต้องทำตรงข้ามหนา สู้เจ้าจึงจะมีความเจริญ" W.-
A. Clouston ดูเหมือนจะเป็นผู้รวบรวมเรื่องพักตยานามนี้จากต้นฉบับโดยตรง ได้อธิบายไว้ในหนังสือ
พันกับหนึ่งราตรี ฉบับของเซอร์ริชชาด เบอร์ตัน ว่าเรื่องพักตยานามนี้ยังสืบค้นไม่ได้ว่าร้อยกรองไว้
เมื่อใด แต่คงจะแต่งก่อน ค.ศ. 1500 เพราะมีฉบับแปลเป็นภาษาอังกฤษ เขียนเมื่อ ค.ศ. 1434 อยู่ในห้อง
สมุด Oxford มหาวิทยาลัย (Bodleian Library) และเรื่องนี้มีปรากฏเป็นภาษามาลายู 3 ฉบับ เรื่องนำ
ผิดกันทั้งนั้น ถึงฉบับอาหรับก็ไม่ตรงกับฉบับเดิมที่เป็นภาษาเปอร์เซียสัก ความเห็นของ W.-
A. Clouston ว่าเรื่องนี้ได้เค้าจากอินเดีย

เรื่องทศมนตรี แต่งเป็นแบบนิทานซ้อนนิทานเช่นเดียวกับนิทานอาหรับและนิทานอินเดีย
ทั่วไปเรื่องนำเป็นเรื่องของสุลต่าน อาซาฟักต์ ซึ่งชิงเอาเทวีบาห์ริยอร์ธิดาอำมาตย์อิสฟาหันท
มาเป็นมเหสี ทำให้อำมาตย์ไม่พอใจอย่างมาก ได้ขอความช่วยเหลือไปยังเจ้าครองนครใกล้เคียงให้มา
โจมตี สุลต่านจึงพาชายาหนีไปเชิงเขาริมลำธาร พระนางประสูติโอรสกลางทาง และจำเป็นต้องทิ้ง
โอรสไว้กลางป่ากับเงิน 1 ถูง เพราะเป็นอุปสรรคในการเดินทาง เมื่อสุลต่านและชายาได้ขอความช่วยเหลือ
จากนครอื่นก็ได้เมืองคืนมา จึงให้ทหารออกติดตามพระราชโอรส ฝ่ายกุมารน้อย พวกโจรนำ
ไปเลี้ยงเป็นลูก และเลี้ยงสอนให้เป็นโจร จนในที่สุดถูกพวกพ่อค้าพานิชรบชนะจับกุมพวกโจร
ได้ พ่อค้าได้นำเอาลูกนายโจรไปถวายพระเจ้าอาซาฟักต์ ซึ่งโปรดให้ชุบเลี้ยงไว้ ทำราชการได้ดีจน
เป็นพระยาคลัง ความดีของพระยาคลังทำให้สุลต่านรักใคร่มากแต่ขณะเดียวกันก็เป็นที่อิจฉาริษยา
ของทศมนตรี จึงวางอุบายมอมเหล้าพระยาคลังจนไม่ได้สติ อุ้มเข้าไปนอนบนพระแท่นบรรทมของ
สุลต่าน ทำให้สุลต่านระแวงในความซื่อสัตย์ของพระชายาจึงให้จับขังคุกไว้รอการลงโทษ

ทุก ๆ วันมนตรีจะผลัดกันเข้าไปเฝ้าสุลต่าน กล่าวโทษของพระยาคลังว่าสมควรจะประหารชีวิต
พระยาคลังก็เส้านิทานสุภาสิตให้สุลต่านฟังวันละ 1 เรื่อง ทำให้สุลต่านใจอ่อนไม่รับสั่งให้ประ-
หาร พระยาคลังได้เส้านิทานมาแล้ว 10 วัน ในวันที่ 11 สุลต่านให้ประหารเพราะทนเสียงเรียกร้อง
จากทศมนตรีและประชาชนไม่ไหว ทั้งพระชายาก็ถูกเลี้ยงสอนจากทศมนตรีให้สารภาพว่าพระ-
ยาคลังได้กระทำเช่นนั้น เพราะมีจิตพิศพาในตัวพระนางจริง ๆ ในขณะที่นำไปหลักประหารขุนโจร
ผู้เคยชุบเลี้ยงก็จำได้ว่าเป็นเด็กที่ตนเก็บมาจากกลางป่า สุลต่านจึงทราบความจริงว่าเป็นพระราช
โอรส นิทานที่พระยาคลังเล่ามี 11 เรื่อง เพื่อประวิงเวลาถูกประหาร ทุกเรื่องได้แสดงจุดมุ่งหมาย
เหมือนกัน 2 ประการคือ

1. การตัดสินความของผู้มีอำนาจต้องใคร่ครวญโดยต้องแท้ก่อน อย่าเอาแต่อารมณ์ เพราะจะ
ทำให้เกิดผลเสียที่คาดไม่ถึง การพิจารณาความเป็นไปตามกระบวนการความยุติธรรมเช่นปัจจุบัน

ถือผู้ที่ได้รับการลงโทษจะต้องพิสูจน์ได้ว่าผิดจริงดังกล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า

“แต่ผู้ที่จะได้พระราชอาญา ต้องเป็นคนที่กระทำหรือมีพยานหลักฐานว่ามีเจตนากระทำผิดจริง ๆ

โทษผิดทวยใหญ่่น้อย	ยังมีปรากฏคล้อย
ตกเข้าคนใด	เล่าหนา
บัณฑิตในทุกครั้ง	ยังมีปรากฏตั้ง
อาชญาเข้าเอาคน	นั้นเลย

แต่เมื่อไม่พิจารณาให้ถ่องแท้ ผลุนผลันวางอาญาในผู้ไม่มีผิด ท่านว่าหลงปล่อยคนผิดเสียสิบคน ยังดีกว่า”¹

2. ให้มีความอดทนต่อชะตากรรมที่ได้รับ โชคชะตาจะเป็นไปในทางดีหรือร้ายเป็นการลิขิตด้วยฝีมือพระหัตถ์ของพระอาหล่าทั้งสิ้น ไม่มีใครเปลี่ยนแปลงได้ คนดีความดีย่อมคุ้มครอง ผู้ที่คิดร้ายจะพินาศไปเอง เหมือนเช่นที่พระยาคลังได้กล่าวไว้ว่า

“โลกนิยามจะนี่แล พระเจ้าข้า ข้าพระพุทธเจ้าก็เป็นสัตว์โลกผู้หนึ่งมีลิขิตอันพระอาหล่าเจ้าตราไว้แล้ว ที่ปรากฏความจริงเป็นแน่นอนคือ จะต้องเป็นไปตามกระแสพระลิขิตจนได้ ถ้าแนวพระลิขิตบ่งให้ได้รับทุกขวิบาก ความเดือดร้อนก็ตกเหนือข้าพระองค์เอง เบื้องว่าลายพระลิขิตจำกัดให้ได้ส่วยผล สุขโสมนัส ถึงจะตกน้ำตกเพลิงอย่างไร หาเดือดร้อนไม่”²

“อันการจะประหารข้าพเจ้านั้นเล่า มิควรจะทรงกังวล เปรียบเหมือนลูกนกอยู่ในกำมือ บีบเมื่อใดก็ตายเมื่อนั้น ข้าพระพุทธเจ้ามีชีวิตอยู่ทุกวันนี้เพราะพระอาหล่าปกาสติไว้ต่างหาก ถ้าถึงมรณะการเมื่อไร แม้จักทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ จนสิ้นเหลือเพื่อให้สืบชีพไปอีกเพียงขณะเดียวก็ไม่ได้ แต่เมื่อไม่ถึงขีดพระลิขิตแล้วจะทำอย่างไร ๆ ก็ไม่ตายอยู่นั้น”³

ความคิดอันนี้เหมือนของคนไทยที่เชื่อในเรื่องพรหมลิขิต เหตุการณ์ดีหรือร้ายที่เกิดขึ้นในชีวิต เป็นเรื่องของ “ดวง” และอย่างที่สุนทรภู่แต่งเป็นกลอนไว้ว่า

“ไม่ถึงตายก็ไม่วายชีวา วาดย โครพิฆาตเช่นฆ่าไม่อาสัญ”

อาหารบราตรี

เสฐียรโกเศศและนาคะประทีปยังได้แปลเรื่องอาหารบราตรี จากฉบับภาษาอังกฤษเป็นร้อยแก้ว พากย์ไทยอีก 44 เรื่องด้วยกัน ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2498

แสดงให้เห็นว่า เรื่องอาหารบราตรีเป็นที่นิยมของคนไทยอย่างยิ่งได้รับการแปลในรูปคำประพันธ์ไทยหลายชนิด ทั้งร้อยแก้ว ร้อยกรอง โดยเฉพาะเรื่องอาบู่หะซันเป็นที่นิยมมากที่สุด

¹ เล่มเดียวกัน, หน้า 25.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 109.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 113.

โครงเรื่องใหญ่ของเรื่องอาหรับราตรี เป็นเรื่องของกษัตริย์เปอร์เซียชื่อ ซาห์เซห์นัฟผู้เบื่อหน่ายกับความไม่ซื่อสัตย์ ความมักมากในกามารมณ์ของสตรี ไม่ว่าจะเป็นมเหสีของพระอนุชา พระชายาของพระองค์เอง หรือแม้แต่ชายาของยักษ์ผู้หุงแห่นขนาดเอาใส่ผอบซ่อนไว้ในสะดือทะเล แต่นางยังสามารถมีผู้ได้ถึง 100 คน หลังจากประหารมเหสีองค์เดิมแล้ว ก็ประกาศว่าจะหาผู้หญิงมาเป็นชายาทุกคืน รุ่งขึ้นก็ให้ประหารเสีย แล้วหานางอื่นมาใหม่อีก ซึ่งทำให้เป็นที่เดือดร้อนแก่บรรดาข้าราชการบริพารผู้มีลูกสาวทั้งหลายเป็นอย่างยิ่ง

แกรนด์วิเซียร์ ผู้ทำหน้าที่นำสตรีสาวสวยเข้าถวายทุกวัน มีบุตร 2 คนคือ เซเซอร์ซาเดและดีนาซาเด ทั้งสองเป็นคนงามและฉลาด ได้ขอให้บิดานำตัวไปถวายเป็นบาทบริจาริกาของสุลต่าน นางจะหาอุบายทำลายความทารุณโหดร้ายของสุลต่าน เพื่อมิให้เป็นที่เดือดร้อนแก่หญิงสาวทั่วไปอีก แกรนด์ วิเซียร์คัดค้านต่าง ๆ นานา นางก็ยกนิทานมาอ้างว่าสิ่งที่นางคิดจะทำอาจจะไม่ได้อผล แต่นางก็ยืนยันความคิดเดิม แม้สุลต่านจะรับสั่งเตือนและให้โอกาสสตรี控控ตนเองไม่ยอมเปลี่ยนใจ แกรนด์วิเซียร์จึงส่งธิดาทั้งสองไปถวาย ธิดาคนโตตกลงกับคนน้องว่าจะให้ปลุกก่อนรุ่งอรุณ 1 ชั่วโมง และขอให้เล่านิทานให้ฟัง นางจะเล่านิทานชื่อนิทานเป็นเรื่องราวสนุกสนาน แต่เล่าค้างไว้ไม่จบบริบูรณ์ในแต่ละคืนสุลต่านพอใจในนิทานที่นางเล่าให้น้องฟังจึงอนุญาตให้นางมีชีวิตอยู่เพื่อเล่านิทานต่อในวันรุ่งขึ้น เป็นดังนั้นทุกวัน จนเล่านิทานได้ 1001 เรื่อง

พันหนึ่งทิวา

เป็นนิทานอาหรับอีกเล่มหนึ่ง เข้าชุดกับพันหนึ่งราตรีหรืออาหรับราตรี ซึ่งเสฐียรโกเศศและนาคะประทีปแปลมาจากฉบับภาษาอังกฤษของจัสติน อันตลี แมคคาธิ ผู้รวบรวมซึ่งกล่าวไว้ใน "คำนำ" ว่า หนังสือเล่มนี้เป็นที่นิยมมากในฝรั่งเศส เพราะสนุกสนานไม่แพ้เรื่องพันหนึ่งราตรี (อาหรับราตรี) ฉบับเดิมเป็นภาษาเปอร์เซียตั้งชื่อว่า "ฮาซาเย์กรูส (พันหนึ่งทิวา)" ท่านเปติส์ เดอ ลา ครัวส์ (Petits de la Croix) ผู้ชำนาญภาษาตะวันออก ได้แปลเป็นภาษาฝรั่งเศสและว่า ได้ค้นฉบับจากนักพรตชาวเปอร์เซียรูปหนึ่งชื่อ ไมเคิล เป็นผู้รู้จักคุ้นเคยกับท่าน เมื่อท่านไปกรุงอิสตันบูล เมื่อ ค.ศ. 1675 นักพรตรูปนี้คงจะได้แปลนิทานมาจากเรื่องต่าง ๆ ของอินเดีย รวบรวมเรื่องเรียกว่า "พันหนึ่งทิวา"

หนังสือเล่มนี้เคยแปลเป็นภาษาอังกฤษแล้ว 2 ครั้ง ก่อนที่แมคคาธิจะนำมารวบรวมขึ้นใหม่ใน ค.ศ. 1829 คือเมื่อ ค.ศ. 1714 หมอคิงได้แปลและพิมพ์ขึ้น ต่อมา ค.ศ. 1733 มิสเตอร์ แอมโบรส ฟิลลิปส์ ได้แปลและพิมพ์อีก แต่ต่อมาเจียบหายไป ไม่มีใครสนใจพิมพ์เรื่องแปลอีก

ที่หอสมุดแห่งชาติ กรุงปารีส มีหนังสือเล่มนี้เรียกชื่อตามภาษาเตอร์กีกว่า "อัลปเรดีย อักอัล ซิคคา" แปลว่า เรื่องสุขภายหลังโศก (ต้นจิตปลายหวาน) เนื้อเรื่องมีดังนี้

กษัตริย์องค์หนึ่งชื่อโตกรูลเบ ปกครองอาณาจักรแห่งประเทศแคชเมียร์ มีโอรสทรงพระนามว่า ฟารูขรูล = สุขวาร และพระธิดาทรงพระนามว่า ฟารูขนาส = ทรงโถมงดงามยิ่ง ไครยลพระโถม

จะคลั่งไคล้ราววิกลจริต ความงามนี้ล่องลือไปจนเม็กซิโกหลายพระองค์ต่างทูตมาสู่ขอ พระนางทรงเกลียดชังบุรุษทั้งหลาย เพราะทรงสวามิภักดิ์กับกวางตัวผู้ตัวหนึ่งติดเครื่องดักของนายพรานและฝ่ายนางกวางก็แก้ไขจนกวางตัวผู้ตัวนั้นหลุดพ้นมาได้ ต่อมาภายหลังนางกวางได้ติดเครื่องดักข้างแต่กวางตัวผู้กลับละทิ้งไป ไม่มีแก้ไขที่จะเอื้อเพื่อตอบแทน

พระนางฟารุขนาส เห็นความผืนนี้ไม่ได้เหลวไหล ชรอยเทพเจ้าผู้เป็นใหญ่จะบอกเหตุให้พระนางทราบ ว่า นิสัยชายย่อมเป็นคนเห็นแก่ตัวมักไม่รู้คุณสตรีพระนางจึงไม่ยอมมีสามี ทูตที่มาสู่ขอถูกปฏิเสธกลับไปหมด พระเจ้าโคกรุลเบ เห็นว่าจะเป็นที่โกรธเคืองเป็นเหตุให้เกิดศึกใหญ่ จึงรับสั่งหาพี่เลี้ยงของธิดามาเฝ้า นางจัดลู่แบรับอาสาหาทางแก้ไขโดยเล่านิทานเปรียบเทียบถวายให้เพลิดเพลินในเวลาพระธิดาทรงสนาน นิทานทั้งหลายมี 1001 เรื่อง เป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นว่ามีชายที่ซื่อสัตย์อยู่ในโลกนี้ จะได้หายชิงชังในตัวบุรุษ

แต่นิทาน 1001 เรื่องไม่ได้ผลเลย เจ้าหญิงไม่เปลี่ยนพระทัยจนกระทั่งเกิดเรื่องขึ้นคือ เจ้าชายเซษฐาประจวร จึงหาหมอมารักษาได้สังฆราชต่างเมืองมารักษาซึ่งหายอย่างรวดเร็วทำให้เจ้าหญิงอยากพบสังฆราช แต่สังฆราชไม่ยอมให้พบ บอกว่าเพราะเจ้าหญิงไม่ปฏิบัติตามพระประสงค์ของพระผู้เป็นเจ้า เกลียดชังผู้ชายถือเป็นศัตรู หากยังไม่กลับพระทัยจะไม่มีโอกาสพบสังฆราช ต่อมาสังฆราชยอมให้เจ้าหญิงไปพบ เจ้าหญิงได้ไปที่สุเหร่า และได้พบภาพต่าง ๆ ที่แสดงว่า กวางตัวผู้พยายามช่วยให้กวางตัวเมียหลุดจากกับดัก แต่กวางตัวเมียกลับทอดทิ้งกวางตัวผู้ไป ซึ่งตรงกันข้ามกับความผืน เจ้าหญิงเสียพระทัยที่คิดผิดมาก่อน สังฆราชก็ทูลว่ามีเจ้าชายองค์หนึ่งชื่อ ฟารุชชาติ หลงไหลในตัวพระนาง ได้ทรงสวามิภักดิ์กับนางงามในทุ่งแห่งหนึ่ง ทรงทักทายปราศรัยกับนาง แต่นางตัดไมตรีด้วยว่าชายทั้งหลายไม่ซื่อสัตย์ พระธิดาแปลกใจที่ทรงสวามิภักดิ์กับนาง และสารภาพว่าพระนางพอใจแต่หักใจหนีไปก่อนจะถล่ำใจ แต่เดี๋ยวนี้พระนางเปลี่ยนความคิดเรื่องชายไม่ซื่อสัตย์แล้ว สังฆราชได้ทูลนัดหมายให้ออกจากเมืองไปหาเจ้าชาย พี่เลี้ยง เจ้าหญิง และสังฆราชได้เดินทางไปถึงทุ่งแห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นที่อยู่ของนางเมรพชา หมอผีใจร้าย สังฆราชได้พานางเมรพชาตาย และสารภาพว่าเขาเป็นคนสนิทของเจ้าชายฟารุชชาติ ซึ่งประจวรเพราะความเสียพระทัยที่ส่งคณะทูตมาสู่ขอพระราชธิดาไม่สำเร็จ เขาจึงอาสาทำการแทน ได้เดินทางมาถึงทุ่งแห่งนี้ และถูกหมอผีจับตัวสาปเป็นกวางแต่มีเจ้าหญิงคนหนึ่งน้องสาวของหมอผีมาช่วยแก้คำสาป และสอนอุบายที่จะเอาชนะเจ้าหญิงฟารุขนาส เช่น ปลอมตัวเป็นสังฆราชและให้ยาวิเศษต่าง ๆ ทำให้เขาทำการสำเร็จ และเมื่อเดินทางมาถึงทุ่งนี้อีกครั้ง พบว่าพระนางถูกจองจำ เขาจึงไปช่วยให้เป็นอิสระ พระนางจึงบอกวิธีฆ่าหมอผีใจร้ายให้ด้วย และช่วยถอนคำสาปให้กวางทั้งหลายเป็นคนตามเดิม ในจำนวนนั้นมีเจ้าชายฟารุชชาติด้วย เรื่องจึงจบลงด้วยความสุข

นอกจากวรรณคดีอาหรับเปอร์เซียที่กล่าวมาแล้ว ยังมีหนังสือหลักภาษาทางศาสนาอิสลามเผยแพร่มากขึ้นในระยะ 30 กว่าปีมานี้ โดยเฉพาะมีการแปลคัมภีร์อัล-กุรอาน เป็นภาษาไทย โดยแปล

ศัพท์ต่อศัพท์ อธิบายที่มาและความหมายของศัพท์ทั้งบรรยายใจความของแต่ละวรรค ซึ่งประมวล
เรื่องประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียม กฎหมาย ข้อโต้แย้ง ฯลฯ ทำให้เราเข้าใจศาสนาอิสลาม
และช่วยให้ผู้อ่านวรรณคดีอาหรับหรือเปอร์เซียได้เข้าใจมากยิ่งขึ้น อย่างเช่น จะพบว่าวรรณคดีมุสลิม
มักจะแสดงเรื่องเกี่ยวกับ ศีลธรรม ศาสนา ตรรกวิทยา ขนบธรรมเนียมประเพณี หรืออาจจะพูดถึง
ความงามของสตรี ความงามหลายหลากสีของบุปผชาติ ความตระการของธรรมชาติ ความหรูหรา
ของชีวิต แต่จะไม่พูดถึงบทสังวาสหรือการพิศวาสทางขู้สาวที่ทำให้เห็นมโนภาพชัดเจนอย่าง
ในวรรณคดีไทย เขมร ลาว ฉวน พม่า มลายู อินโดนีเซีย หากกวีมุสลิมคนใดเขียนบทประพันธ์ทำ
นองนี้ จะถูกประณามว่าผิดศีลธรรม จาริตประเพณีทันที